

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: Informační studia a knihovnictví

Studijní obor: Informační studia a knihovnictví

Bakalářská práce

Kateřina Čejková

Role knihoven v kulturních a kreativních průmyslech

The role of libraries in cultural and creative industries

Praha 2016

Vedoucí práce: Mgr. Pavlína Kolínová

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Pavlíně Kolínové za vedení této bakalářské práce. Dále chci poděkovat rodině a příteli za podporu během celého studia.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 27. července 2016

.....
Kateřina Čejková

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá tím, jakou roli v kulturních a kreativních průmyslech hrají knihovny. V textu jsou definovány jednotlivé pojmy týkající se těchto průmyslů. Dále je zmíněno mapování potřeb knihoven a jejich nutnost přizpůsobovat se novým požadavkům uživatelů a dalším vlivům, jako je vývoj informačních technologií. Práce shrnuje konkrétní aktivity a projekty, kterými se veřejné knihovny prezentují mimo své budovy. Mezi tyto projekty patří akce na přilákání nových čtenářů, ale také kulturní akce, které se staly nezbytnou součástí veřejného dění v daném městě. Knihovny se tak dostávají do ulic například díky malým dřevěným knihovničkám určeným na výměnu a sdílení knih, dále jsou součástí festivalů, koupališť nebo dopravních prostředků.

Abstract

This bachelor's thesis investigates the role of libraries in cultural and creative industries. The text defines various concepts related to these industries, maps the needs of libraries and highlights the necessity for libraries to adapt to new user requirements and other influences, such as the development of information technologies. The thesis gives an overview of different activities and projects, which are a way for public libraries to present themselves outside of their premises. These projects include not only public events to attract new readers, but also cultural events that have become an integral part of cultural life in various towns and cities. In this way, libraries are becoming a part of the streets, for example through little wooden libraries designed to exchange and share books, or through their presence in festivals, outdoor swimming pools, or public transport.

Klíčová slova

kulturní průmysly, kreativní průmysly, knihovny, kreativní třída, kreativní ekonomika, kreativní města, kulturní a kreativní průmysly, creative placemaking, makerspaces, stakeholders, aktivity knihoven

Key words

cultural industries, creative industries, libraries, creative class, creative economy, creative cities, cultural and creative industries, creative placemaking, makerspaces, stakeholders, library activities

OBSAH

1	ÚVOD	8
2	POSTAVENÍ KNIHOVEN V KULTURNÍCH A KREATIVNÍCH PRŮMYSLECH	10
2.1	KULTURNÍ PRŮMYSL.....	10
2.2	KULTURNÍ PRŮMYSLY	10
2.3	KREATIVNÍ PRŮMYSLY	12
2.4	KREATIVNÍ MĚSTO.....	13
2.5	KREATIVNÍ TŘÍDA	13
2.6	KREATIVNÍ EKONOMIKA	14
2.7	KULTURNÍ A KREATIVNÍ ODVĚTVÍ.....	15
2.7.1	<i>Mapování KKP</i>	15
2.7.2	<i>Zelená kniha – Uvolnění potenciálu kulturních a tvůrčích odvětví</i>	16
2.8	KULTURNÍ A KREATIVNÍ PRŮMYSLY V ČESKÉ REPUBLICE.....	17
2.8.1	<i>Mapování KKP v České republice</i>	17
2.9	MAPOVÁNÍ POTŘEB KNIHOVEN	22
2.9.1	<i>Stakeholders v knihovnách</i>	24
2.10	ROLE KNIHOVEN V KULTURNÍM A KREATIVNÍM PRŮMYSLU	25
3	KREATIVITA V KNIHOVNÁCH	28
3.1	MAKERSPACES	28
3.2	CREATIVE PLACEMAKING	29
3.2.1	<i>Příklad z České republiky – knihovna Třinec</i>	30
3.2.2	<i>Příklad ze zahraničí – Dánsko</i>	30
3.3	AKTIVITY KNIHOVEN VE VEŘEJNÉM PROSTORU.....	32
3.3.1	<i>Knihobudky</i>	33
3.3.2	<i>Knihovny a půjčovny na plovárnách a koupalištích</i>	38
3.3.3	<i>Knihovny na kulturních/hudebních festivalech</i>	40
3.3.4	<i>Knihovna na cestách</i>	41

3.3.5	<i>Kniha do vlaku</i>	41
3.3.6	<i>Čtení v tramvaji</i>	43
3.3.7	<i>Bibliobus</i>	44
4	ZÁVĚR	47
5	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49
6	SEZNAM OBRÁZKŮ	54

1 Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá mapováním a zapojením knihoven v kulturních a kreativních průmyslech. Cílem této bakalářské práce je zmapovat, jak si stojí knihovny v těchto průmyslech.

Na začátku teoretické části této práce jsou nejdříve definovány samostatně pojmy 'kulturní průmysly', 'kreativní průmysly' a pojmy s tímto související, a to z pohledu několika hlavních představitelů zabývajících se touto tematikou (Throsby, Hartley, Florida a další). Dále je zmiňován pojem 'kreativní ekonomika', jelikož kulturní a kreativní průmysly mají překvapivě velký ekonomický podíl na celkové ekonomice, ačkoliv jsou tyto průmysly relativně nové a stále rostou. V další části jsou popsána kulturní a kreativní odvětví. Do nich jsou řazeny výtvarné umění, řemesla, scénické umění, kulturní dědictví a literatura. Knihovny, které jsou podstatné pro tuto práci, spadají do oblasti kulturního dědictví a tvoří důležitý prvek této oblasti. Knihovny se neustále vyvíjí a musí se přizpůsobovat době, a zejména rostoucím potřebám svých uživatelů. Především s nástupem informačních technologií se knihovny musely s tímto vypořádat a rozvinout svoje služby. Dnešní knihovny už tedy nejsou tichá místa, ve kterých se pouze listuje v knihách. Knihovny se staly komunitními centry. Zapojují se do kreativních a kulturních aktivit a pořádají mnoho akcí. Snaží se být otevřené a moderní pro všechny věkové kategorie.

Třetí kapitola této práce se zabývá aktivitami knihoven ve veřejném prostoru. V kapitole jsou definovány pojmy 'makerspace' a 'placemaking', což jsou místa, která knihovny poskytují a vytvářejí pro své uživatele. Makerspace je multifunkční, plně vybavený prostor se stroji a náčiním, který poskytují knihovny přímo v budově pro kreativní využití svých uživatelů. Placemaking je například prostor před knihovnou kreativně upravený a vybavený pro návštěvníky. V práci jsou zmiňovány příklady moderních knihoven, které se staly kulturními a kreativními místy pro své uživatele. Jsou zde popsány příklady z České republiky a ze zahraničí. Konkrétně se jedná například o dánské knihovny a jejich modelový program, který poskytuje inspiraci pro změnu. Z prostředí České republiky je uváděn příklad knihovny, která je moderním, kreativním, ale zároveň funkčním místem. Touto knihovnou je veřejná Knihovna Trinec. Ta pro svoji změnu využila rekonstrukci, a tím získala možnosti pro svůj rozvoj.

Poslední část se zabývá konkrétními aktivitami knihoven ve veřejném prostoru. Tyto aktivity jsou projekty, kterými se knihovny přibližují čtenářům i mimo své budovy. Práce

zmiňuje devět konkrétních projektů, které s tímto tématem souvisejí. Mezi ně patří několik projektů miniknihoven, které jsou inspirovány americkým projektem Little Free Library. Dále je zmiňován současný trend knihoven, který se snaží přiblížit lidem do míst, kde tráví svůj volný čas, a to třeba na koupaliště, festivaly nebo do veřejné dopravy. Posledním zmiňovaným projektem je bibliobus, který přibližuje knihovnu do míst, kde není klasická pobočka knihovny.

Motivací k vypracování této bakalářské práce byla instalace vlastní mini knihovničky v obci Karlov na Vysočině, kterou zde autorka práce umístila v roce 2014 a funguje zde dodnes. O tématu knihoven a jejich roli v těchto průmyslech již bylo napsáno několik prací, například v roce 2011 vznikla na Masarykově Univerzitě v Brně práce Ludmily Prokopové s názvem Knihovna a kreativní průmysl [Prokopová, 2001], jež je však řešena z pohledu dotazníků zaslaných vybraným knihovnám. Moje práce se zaměřuje na trend zprostředkovávat veřejné knihovnické a informační služby pomocí různých kreativních přístupů a analyzuje současný stav těchto přístupů na příkladech veřejných knihoven v České republice i v zahraničí.

2 Postavení knihoven v kulturních a kreativních průmyslech

Tato kapitola pojednává o základních pojmech týkajících se problematiky postavení knihoven v kulturním a kreativním průmyslu. Mnoho z pojmů, které jsou zmiňovány v této kapitole, nemá jednotnou definici a různí odborníci na ně nahlíží z různých pohledů a definují je vlastním způsobem. Obecně však mnoho z těchto pojmů má i při rozdílné definici stejnou podstatu.

2.1 Kulturní průmysl

Za autory tohoto termínu jsou považováni Theodor Adorn a Max Horkheimer. Podle nich měly být pojmy kultura a průmysl velmi odlišné, navzdory tomu došlo k jejich propojení v moderní demokratické a kapitalistické společnosti. Na konci 60. let začaly korporace aktivně investovat do filmu, televize a nahrávacích společností, a tím nabyl kulturní průmysl (*culture industry*) významu. Do té doby byl kulturní průmysl vnímán a znám z amerického světa jako hollywoodská továrna na sen [Cikánek, 2013, s. 13-16].

Kultura a průmysl, ačkoli se zdají na první pohled jako dva odlišné pojmy, jsou v dnešní moderní době spojeny do jednoho fungujícího pojmu.

2.2 Kulturní průmysly

Definice kulturních průmyslů může vypadat následovně: „*Je to souhrn zahrnující ekonomické aktivity, které spojuje koncepční, tvůrčí a produkční funkce s komerčními aktivitami ve velkém měřítku. Toho je dosahováno poskytováním hmotné pomoci nebo využitím komunikačních technologií.*“ [The Economy of Culture in Europe, 2006, s. 48].

Pojem kulturní průmysly (*cultural industries*) byl použit poprvé na konci 60. let 20. století francouzskými sociology. Pojem kulturní průmysl se následně začal užívat v plurálu jako kulturní průmysly, a to zejména proto, že kulturní průmysly představují velmi rozmanité obory lidské činnosti. Na kulturní průmysly začíná být nahlíženo jako na případný prostředek ekonomického rozmachu. Obecně jsou kulturními průmysly označovány činnosti vykonávané lidmi a výrobky z těchto činností, jež mají něco společného s intelektuálními a uměleckými aspekty lidského života [Cikánek, 2013, s. 13-16].

Kulturní průmysly nemají stanovenou jednotnou definici, proto je zde porovnáno několik hlavních představitelů v této oblasti a jejich odlišné názory na pojem kulturní průmysly.

Charles David Throsby (*1939) je jeden z nejvýznamnějších myslitelů zabývajících se tématikou kulturní ekonomiky a umění. Své hlavní myšlenky publikoval v knize *Economics and Culture* (2001), která byla přeložena do osmi jazyků. Throsbyho definice kulturních průmyslů je postavena na míře kreativity daného odvětví. Vizualně je jeho model vyjádřen jako kruh s třemi mezikružími. Do hlavního kruhu řadí umění postavené na ryzí kreativité: literaturu, hudbu, jevištní a výtvarné umění. Do dalšího okruhu zařazuje film, muzea, knihovny. Tento kruh se nazývá „další ústřední kulturní průmysly“. Následující okruh podle Throsbyho jsou „širší kulturní průmysly“, které zahrnují památkovou péči, nakladatelský průmysl, pořizování zvukových záznamů, televizi, rozhlas, videohry a počítačové hry. Posledním okruhem jsou „příbuzná odvětví“, a to zejména architektura, design, módní a reklamní průmysl. Tento model není však stoprocentně bezchybný, jelikož příliš lpí na oddělování momentu, kdy vznikne samotný kreativní výstup, a momentu, kdy je tento kreativní výstup komerčně realizován [Cikánek, 2013, s. 23-24].

Další možná definice je od Davida Hesmondhalgha (*1963), odborníka na mediální průmysly. Tato definice se poněkud liší od Throsbyho výkladu, a to zejména ve výběru jednotlivých odvětví. Do ústředních kulturních průmyslů Hesmondhalgh řadí jiné obory a obory, které Throsby řadí do ústředních, naopak Hesmondhalgh popisuje jako okrajové. Za kulturní průmysly považuje instituce a organizace, jejichž primárním cílem je něco komunikovat veřejnosti. Do ústředních kulturních průmyslů konkrétně řadí odvětví, která se zabývají produkcí a distribucí textů průmyslovým způsobem, jsou to: rozhlas a televize, filmový průmysl, obsahy v internetovém průmyslu, hudební průmysl, nakladatelský průmysl, videohry a počítačové hry, reklama a marketing. Naopak za okrajové kulturní průmysly považuje Hesmondhalgh ty, kterými se on sám konkrétně nezabývá. To však neznamená, že jsou méně důležité. Hesmondhalghovy názory jsou publikovány v knize *The Cultural Industries* (2012) [Cikánek, 2013, s. 25-28].

Dalším představitelem je John Hartley (*1948), australský odborník na média, kulturní studia a kreativní průmysly. Ten vidí značný rozdíl v chápání kreativních průmyslů mezi Evropou a USA, kdy v USA je kreativita řízena spíše požadavky konzumentů a trhu, kdežto v Evropě je spíše fixovaná na národní kulturní tradice a instituce. Oproti dvěma přechozím představitelům se liší Hartleyho definice tím, že popisuje to, jaký mají význam informační a komunikační technologie pro kreativní průmysly. Ve svých pracích se Hartley také zabývá tím, proč je tak problematické jasně definovat kreativní průmysly. Vychází z toho, že kreativní průmysly jsou velmi odlišné od tradičních průmyslů. Jako odlišné aspekty zmiňuje,

že tyto průmysly nelze zařadit do řetězce tradičních průmyslů a nelze je identifikovat na úrovni organizací. Kreativní průmysly také nemají schopnost sdružovat se v profesních asociacích a dosud ještě nebyly spolehlivě zmapovány a staticky podchyceny. V neposlední řadě kreativní pracovníci nejsou schopni sdružovat se v odborných organizacích [Cikánek, 2013, s. 29-31].

Posledním zmiňovaným představitelem je John Howkins (*1945). Ten je se svojí knihou *The Creative Economy* (2001) považován za myšlenkového otce kreativní ekonomiky. Svoji činnost realizoval ve více než 30 zemích světa, mimo jiné i v České republice. Klíčovým prvkem pro definici kreativních průmyslů je podle Howkinse duševní vlastnictví, jež považuje za umělý konstrukt. Duševní vlastnictví vyjadřují čtyři formy a to: autorské právo, patentové právo, ochranná známka a design. Tyto čtyři formy neexistují pouze samostatně, ale často se prolínají. Pokud například umělec navrhne ochrannou známku, je jeho návrh již pod autorskoprávní ochranou. Na těchto formách vyjádření duševního vlastnictví Howkins staví čtyři průmyslová odvětví: autorskoprávní, patentové, designové průmysly a průmysly ochranných známek. Tato odvětví tvoří dohromady kreativní průmysly a kreativní ekonomiku [Cikánek, 2013, s. 29-34].

2.3 Kreativní průmysly

Kreativita je soubor schopností, jež umožňují uměleckou, vědeckou či jinou tvůrčí činnost. Spojuje stávající vědomosti, vytváří nové nápady a tvoří z nich konkrétní výsledek – inovaci. Kreativita se řadí do nemateriálních surovin a je nevyčerpatelným zdrojem [Kraus, 2014, s. 5].

Na kulturní průmysly navazuje další pojem, a to kreativní průmysly (*creative industries*). Ty mají původ v Austrálii, kde byl tento pojem oficiálně poprvé použit v roce 1994. V Evropě se tento pojem poprvé modifikoval ve Velké Británii v roce 1997. Výstupy z mapování kreativních průmyslů ve Velké Británii jsou zaznamenány v dokumentu *Mapping Document* (2001). Tento dokument obsahuje platnou definici kreativních průmyslů, která zní: „Kreativní průmysly jsou průmyslová odvětví, jejichž základem je individuální lidská kreativita, lidské dovednosti a talent. Zároveň jsou kreativní průmysly odvětvími s potenciálem vytvářet bohatství a pracovní místa, zejména prostřednictvím využití duševního vlastnictví“ [Žáková, 2015, s. 15]. V České republice se vžil pod touto definicí pojem Kulturní a kreativní průmysly (KKP).

Součástí zmiňované definice je také výčet třinácti odvětví, která jsou do kreativních průmyslů řazena, jsou to: architektura, reklamní průmysl, trhy s uměním a starožitnostmi, počítačové hry a videohry, řemesla, design, módní návrhářství, filmový a video průmysl, hudební průmysl, scénické umění, nakladatelský průmysl, software, rozhlasové a televizní vysílání [Cikánek, 2013, s. 20-21]. S tímto výčtem odvětví nejsou všichni odborníci ztotožnění. Někteří ekonomové tvrdí, že v těchto třinácti odvětvích se prolínají produkty i služby, což je z pohledu tradiční ekonomiky problematické. Na druhou stranu je kritizováno, že třináct oblastí vybraných v kreativních průmyslech je nedostačujících, a mělo by mezi ně být zařazeno také například odvětví cestovního ruchu či kulturního dědictví.

2.4 Kreativní město

Koncept kreativních měst (*creative city*) je úzce spojen s rozvojem kreativních průmyslů a zkoumá zlepšení života ve městech prostřednictvím kreativity. Cílem je, aby kreativní města nabízela dostatek kulturních aktivit a inovovala veřejný prostor ve městě tak, že inspiruje k novým nápadům. To všechno může přispět ke zlepšení života lidí ve městech a také poskytnout nová pracovní místa. Pojem kreativních měst je založen na lokalitě a na kreativním prostředí, kde je společnost schopna se kreativně projevit. Kreativní města musí podporovat talent, aby přilákala schopné a nadané lidi, kteří budou dané město kreativně rozvíjet. Vytvořit kreativní město je velmi dlouhý a náročný proces [Cikánek, 2013, s. 126-130].

2.5 Kreativní třída

Kreativní třída (*creative class*) je nová společenská vrstva dneška. Vznikla s rozvojem kreativity a spadají pod ni profese, jako jsou vědci, inženýři pracující ve vývoji, architekti, designéři, pedagogové, umělci, hudebníci a profese pracující v zábavním průmyslu. Tato třída vyznává zejména individualitu, otevřenost a sebevyjádření. Od ostatních společenských vrstev se odlišuje právě tím, že pro ni náplní práce není přesně dodržovat předepsané pracovní postupy, ale naopak je to svoboda realizace, flexibilita a samostatnost při práci.

Problematikou kreativní ekonomiky a především konceptem kreativní třídy se zabývá americký profesor Richard Florida (*1957). Jeho myšlenka vychází z předpokladu, že metropolitní oblasti a velká města, ve kterých je vysoká koncentrace lidí, jako jsou technologičtí pracovníci, umělci, hudebníci a lidé s různou sexuální orientací, mají daleko větší potenciál pro ekonomický vývoj a růst dané oblasti. Tyto lidi a jejich skupiny Florida

definuje jako kreativní třídu. Kreativní třída ve Floridově myšlenkách tvoří otevřené, inspirativní a odborné prostředí, které dále zaujímá další kreativní osoby, firmy a jejich kapitál. To dle jeho názoru představuje větší potenciál pro vývoj měst a oblastí z dlouhodobého hlediska, než jednotně zaměřené projekty, jako je výstavba stadionů či obchodních center. Tyto myšlenky jsou vhodné nejen pro metropolitní oblasti, lze je také použít například v kontextu velkých firem. Florida tak ve své práci inspiroval například velké výrobce aut, jako je Toyota, které pomáhal s inovací a neustálým zlepšováním systémů. Z těchto myšlenek mohou těžit také knihovny, které díky změně služeb a nabídce různých kreativních a kulturních aktivit mohou zaujmout lidi, kteří dle Floridy tvoří kreativní třídu. Tím knihovny mohou dosáhnout toho, že se stanou otevřenou, dynamickou a žádanou institucí v dané oblasti [Cikánek, 2013, s. 40-43].

2.6 Kreativní ekonomika

V roce 2001 byl poprvé použit tento pojem v knize Johna Howkinse *Kreativní ekonomika: jak lidé vydělávají peníze z nápadů* (The Creative Economy: How People Make Money From Ideas, viz. Howkins, 2001). V této knize byla definována kreativní ekonomika jako „*kreativní produkty a služby, jež pramení z kreativity a jež mají ekonomickou hodnotu*“.

Základem kreativní ekonomiky jsou oblasti umění, kultury a vědy. Hlavní roli v ní hrají kreativní lidé a kreativní firmy, jejichž účelem je dosáhnouti co největšího zisku. Tito kreativní a nadaní lidé tvoří kreativní třídu. O této třídě se zmiňuje také Richard Florida, který je významným zástupcem odborné veřejnosti, zabývající se kreativní ekonomikou. Součástí kreativní ekonomiky jsou také kreativní průmysly, které značnou měrou přispívají k zaměstnanosti lidí [Kloudová, 2010, s. 218].

Umění je pro mnohé pouze zábavou, což vede k myšlence, že z ekonomického hlediska mají kulturní a kreativní odvětví jen malou roli. Toto myšlení se snaží vyvrátit studie *Ekonomika kultury v Evropě*, kterou si nechala vypracovat Evropská komise v říjnu 2006 společností KEA [The Economy of Culture in Europe, 2006]. Na základě této studie mají kulturní a kreativní odvětví velký hospodářský potenciál. K hrubému domácímu produktu (HDP) Evropské unie přispívají 2,6 %. Tato odvětví mají velký potenciál dále růst a poskytovat pracovní místa [Zelená kniha, 2010, s. 2].

Ekonomický význam kulturních průmyslů v České republice lze vyjádřit skrze hodnoty o podílech sledovaných odvětví na hrubé přidané hodnotě (HPH). V roce 2010 činilo

HPH v České republice pro odvětví kulturních průmyslů hodnotu 63 619 mil. Kč, z čehož bezmála polovinu této hodnoty vytvořilo hlavní město Praha, kde jsou tato odvětví nejvíce soustředována. Ekonomický význam kreativních průmyslů v České republice činí dle odhadů 54 % z celkového HPH v rámci české ekonomiky. Mezi zástupce kreativních průmyslů v České republice patří vydavatelská, filmová, televizní a hudební činnost. [Němec, 2013].

Kulturní a kreativní průmysly se z ekonomického hlediska vyplatí podporovat. Hlavní podstatou této podpory je, že snižují nezaměstnanost, a to nezávisle na ekonomické krizi. Dále dávají práci mladým lidem. Ti tvoří 19 % všech zaměstnaných lidí v kulturních a kreativních průmyslech. Z hlediska HDP tvoří kulturní a kreativní průmysly 4,5 % z celkového HDP Evropské unie, a to je například více než u chemického průmyslu [Kreativní Česko, 2016].

2.7 Kulturní a kreativní odvětví

Následující text se věnuje kulturním a kreativním průmyslům, které spojuje do jednoho společného pojmu 'kulturní a kreativní odvětví'. Toto odvětví je stále nové, a ne zcela ucelené. Nemá jasné definice, a to jak u laické, tak i odborné veřejnosti. Hlavním principem tohoto odvětví je lidská kreativita, dovednost a talent. Toto odvětví je postaveno na kulturních hodnotách země a kreativních projevech. Zahrnuje veřejné, neziskové a tržní služby bez ohledu na způsob financování subjektu, který je provádí. Potenciálem tohoto odvětví je vytvářet nová pracovní místa a pro ostatní odvětví je zdrojem konkurenceschopnosti [Kreativní Česko, 2016].

Součástí kulturních a kreativních odvětví je například architektura, design, reklama, film, hudba, knihy a tisk, herní průmysl, software, nová média, IT služby, rozhlasové a televizní vysílání, scénické umění, výtvarné umění, umělecká řemesla, gastronomie a kulturní dědictví. Z pohledu této práce je důležité zařazení knihoven do kulturního dědictví, kam patří společně s muzei a archivy [Státní kulturní politiky na léta 2015 – 2020, 2015].

2.7.1 Mapování KKP

Pro možné zaměření se na podporu KKP je nutné nejdříve zmapovat potřeby KKP v jednotlivých oblastech. Mapováním se zvýší povědomí o důležitosti KKP, kterému se věnuje stále malá pozornost oproti tradičním odvětvím. Díky mapování se mohou pracovníci těchto odvětví také setkat mezi sebou v rámci jednotlivých profesí spadajících do KKP a

vzájemně více komunikovat. Jedním z nejdůležitějších cílů je zjistit strukturu KKP v daném místě. Je totiž jasné, že v každém městě převládá některé konkrétní odvětví. Na základě podrobně zmapovaného KKP v daném místě se zvyšuje možnost podpory KKP ze strany politiků a úředníků veřejné správy [Metodika mapování KKP].

Tímto mapováním se zabývá také Evropská unie, a to prostřednictvím Evropské komise, která se tematice kulturních a kreativních odvětví (neboli KKP/KKO) věnuje již od roku 2006, kdy si nechala vypracovat dokument pro mapování Kulturních a kreativních průmyslů: *The Economy of Culture in Europe* [The Economy of Culture in Europe, 2006]. Dalším významným programem zabývajícím se KKP byl v roce 2007 *Evropský program pro kulturu*. Anebo také v roce 2010 *Zelená kniha, Uvolnění potenciálu kulturních a tvůrčích odvětví*. Každá z těchto studií nahlíží na KKP z jiného pohledu, a to zejména proto, že je toto téma stále nové a otevřené, a při jeho zpracování se autoři snaží najít vlastní úhel pohledu na postavení k této problematice.

2.7.2 Zelená kniha – Uvolnění potenciálu kulturních a tvůrčích odvětví

Každý rok zveřejňuje Evropská komise takzvané Zelené knihy, které slouží k celoevropské diskuzi na určité téma. V roce 2010 byla vydána *Zelená kniha – Uvolnění potenciálu kulturních a tvůrčích odvětví*. Tím se otevřela veřejná debata na toto téma a bylo předloženo několik otázek pro rozvoj KKP v EU. Jedním ze zjištění je, že kulturní a kreativní průmysly mají potenciál a mohly by přispět k rozvoji Evropy. Jejich podpora tedy byla zahrnuta do programu „*Strategie Evropy 2020*“.

Zelená kniha nedefinuje kulturní a kreativní odvětví jako celek, ale definuje zvlášť kulturní odvětví a zvlášť kreativní odvětví. To však nijak neovlivňuje chápání KKP jako celku.

Kulturní odvětví vytvářejí a šíří produkty či služby, které se již v okamžiku svého vzniku vyznačují určitou povahou nebo účelem, a také jsou prostředkem kulturních projevů nezávislých na obchodní hodnotě, kterou mohou mít. Mimo tradičních odvětví (scénické umění, vizuální umění, kulturní dědictví) sem jsou řazeny také film, DVD a video, televize a rozhlas, videohry, nová média, hudba, knihy a tisk [Zelená kniha, 2010].

Kreativní odvětví neboli tvůrčí odvětví, jak je nazývá Zelená kniha, mají kulturní rozměr. Kulturu mají jako vstupní hodnotu a jejich výstupní hodnotou je funkčnost. Do tohoto odvětví spadá architektura, design a grafický design, módní návrhářství a reklama. S KKP je

však propojeno i mnoho dalších odvětví, jako je turistika a odvětví nových technologií. Ty však výslovně nespádají pod vymezení KKP, jak to udává Zelená kniha [Zelená kniha, 2010].

2.8 Kulturní a kreativní průmysly v České republice

Česká republika převzala jako mnoho jiných evropských států britskou definici KKP. V oblasti KKP se však snaží mapovat své vlastní kulturní a kreativní průmysly. Mapování provádí Institut umění – Divadelní ústav (IDU). Tato instituce poskytuje veřejnosti komplexní služby z oblasti divadla a dalších odvětví umění (hudba, literatura, tanec a vizuální umění). Institut vydává odbornou literaturu, podílí se na mezinárodních projektech a věnuje se vědeckým výzkumům [Institut umění – Divadelní ústav, 2016].

Obrázek 1: Návrh vymezení KKP v České republice, zdroj: <http://www.kreativnicesko.cz/>

V rámci České republiky byly kulturní a kreativní průmysly zpracovány do grafického návrhu, který je zobrazen na obrázku č.1. Tento návrh byl zpracován Českým statistickým úřadem (ČSÚ) a Národním informačním a poradenským střediskem pro kulturu (NIPOS). Toto grafické vymezení KKP je v souladu s doporučením práce Evropské sítě statistického systému pro kulturu [Žáková, 2015].

2.8.1 Mapování KKP v České republice

Kulturní a kreativní průmysly se v České republice začaly mapovat za podpory Ministerstva kultury ČR. Toto mapování bylo zahájeno v roce 2011 Institutem umění – Divadelním ústavem za podpory Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a

kulturní identity (NAKI) a již zmíněného Ministerstva kultury ČR. Mapování Institutu umění – Divadelního ústavu patří k nejvýznamnějším a nejpracovanějším studiím mapujícím KKP v ČR. Cílem tohoto projektu bylo zejména zjistit úplné informace o stavu jednotlivých odvětví v kulturních a kreativních průmyslech v ČR.

Samotné mapování KKP v ČR je rozděleno do tří sektorů. Prvním sektorem je *mapování*, kdy byla zmapována jednotlivá odvětví kulturních kreativních průmyslů u nás. Těch je celkem jedenáct a jsou to: hudba, knihy a tisk, trh a umění, film, videohry, rozhlasové a televizní vysílání, reklama, design, scénické umění, cestovní ruch a architektura. Dalším sektorem je *identita*. Ta se zaměřuje na otázky české národní identity a také se zabývá tím, jak si stojí česká kultura ve světě. Posledním sektorem jsou *ekonomické dopady na kulturní organizace* [Institut umění – Divadelní ústav, 2016]. Hlavní řešitelkou tohoto projektu a významnou osobou v rámci výzkumu KKP v ČR je PhDr. Eva Žáková.¹

Výsledky tohoto mapování jednotlivých odvětví jsou dostupné v publikaci *Kulturní a kreativní průmysly v České republice* [Žáková, 2011]. V rámci tohoto projektu mapování byly dále realizovány následující výstupy: *Webová aplikace Kulka*, jež je kulturní kalkulačka pro výpočet ekonomických dopadů, která je dostupná z: <http://kulka.cz/>. Uživatel si v ní může vypočítat ekonomické dopady svého kulturního projektu či akce. Dále *Certifikovaná metodika pro měření přínosu ekonomických efektů u velkých akcí*, jako jsou například festivaly. Posledním výstupem je *Metodika mapování kulturních a kreativních průmyslů na lokální a regionální úrovni ČR*.² Tato metodika zahrnuje postup, jak zjišťovat stav jednotlivých odvětví na daném území, a to především v ČR. Využití je možné nejen na úrovni měst a krajů, ale mohou ji použít také další subjekty, např. univerzity či knihovny. Využitelná je v podstatě pro všechny, kteří nějak souvisejí s KKP a nabízejí služby kulturních a kreativních průmyslů. Na základě této metodiky již bylo realizováno několik pilotních projektů na lokální a regionální úrovni, a to konkrétně ve Zlíně, Brně, Pardubicích a Plzni. Zároveň byla vytvořena Interaktivní on-line mapa kulturních a kreativních průmyslů v ČR. Tato mapa má za cíl zobrazit geografické rozložení aktivních subjektů KKP na území České republiky a současně s tím vytvořit on-line dostupnou databázi těchto oblastí. Takto vytvořená mapa může posloužit pro podporu klastrových podnětů v KKP a také má význam pro hodnocení kreativní ekonomiky jednotlivých odvětví v KKP. V neposlední řadě lze tuto mapu využít jako materiál

¹ E. Žáková je řešitelkou výzkumných projektů podporovaných Ministerstvem kultury ČR

² Tato metodika je dostupná z: <http://www.idu.cz/cs/metodika-mapovani-kulturnich-a-kreativnich-prumysl-2>

pro zvýšení povědomí a významu KKP ve městech a krajích České republiky. On-line mapa je dostupná z webové stránky culturenet.cz [Institut umění – Divadelní ústav, 2016].

Zlín

Pilotní mapování bylo zahájeno v roce 2013 ve Zlíně a ve Zlínském kraji. Během mapování proběhlo několik setkání a workshopů. Výsledkem bylo zmapování kreativních oblastí ve Zlínském kraji. Do mapování byly zapojeny také knihovny. Bylo mapováno to, zda a v jakém množství disponuje knihovna literaturou potřebnou pro konkrétní odvětví. Například jsou-li v daném kraji knihovny zaměřené na obrazový materiál a film, nebo zda mají knihovny potřebné množství literatury týkající se designu. Jako nejsilnější je ve Zlíně a Zlínském kraji zastoupena audiovizuální tvorba, vývoj softwaru a návrhářství, kam samozřejmě spadají odvětví příbuzná (obuvnictví), která jsou pro Zlín typická [Ghilardi, 2014].

Pardubice

Dalším z projektů bylo mapování kulturních a kreativních průmyslů v Pardubicích, které probíhalo v roce 2014. Zde byla dopodrobna mapována jednotlivá odvětví KKP tak, jak jsou zde zastoupena. Ze souhrnu SWOT analýzy, která byla provedena, vyplynulo, že ve městě Pardubice chybí odborné sjednocení knihoven městských obvodů pod centrální vedení a že v těchto malých obvodech je nízká profesní úroveň. Čtenářům v Pardubicích je k dispozici jedenáct těchto malých obvodních knihoven, dále také Krajská knihovna v Pardubicích, Univerzitní knihovna Pardubice a několik oborových a odborných knihoven. Nejaktivnější z knihoven podporující kulturní a kreativní dění je Krajská knihovna v Pardubicích, která pořádá množství vzdělávacích akcí, autorského čtení a výstav pro všechny věkové skupiny [Návrat, 2014].

Brno

V roce 2014 probíhalo také mapování KKP v Brně, a to jako součást studie proveditelnosti záměru Kreativního centra v bývalé věznici na Cejlu. V rámci tohoto mapování vznikl dokument, který detailně popisuje kulturní a kreativní průmysly v Brně a jejich potenciál. Mimo jiné je zde také popsáno, jak by bylo možné využít bývalou káznici

Cejl. Výsledky celého projektu jsou dostupné na portálu <http://www.kreativnibrno.cz>³ [Adamcová, 2014].

Již v roce 2008 se v Brně projevila snaha vybudovat kreativní centrum, a to po vzoru mnoha jiných evropských měst, kde tato centra již plně fungují. V roce 2011 vznikla studie proveditelnosti, v níž byla zmapována také kreativní odvětví v Brně. Výsledky mapování prokázaly, že v Brně je velmi silný potenciál kreativních odvětví. Existují zde tradiční firmy a organizace a jsou zde k dispozici velké možnosti studia kreativních oborů na vysokých školách. Ze studie vyplynula obava z odchodu kreativních a talentovaných lidí do zahraničí, ale také do Prahy. Brněnské knihovny byly jednou ze součástí mapování KKP. Na rozdíl od jiných krajských měst, která mají krajskou knihovnu, je zřizovatelem brněnských knihoven město nebo stát. Nejvýznamnější knihovnou zde je Knihovna Jiřího Mahena v Brně, která pořádá nespočet akcí jak na podporu čtenářství, tak akcí vzdělávacích. Brněnské knihovny se zabývají mimo jiné autorskými čteními a komunikací se zahraničními autory. Velkým problémem brněnských knihoven je podfinancování, a to i přesto, že tyto knihovny zastávají spoustu práce.

Hlavním cílem Brněnského kreativního centra je vytvoření „inkubátoru“ pro začínající podnikatele v kreativních odvětvích. Toto centrum má být umístěno v bývalé věznici Cejl, která pochází z 18. století. V současnosti existuje mnoho ambiciózních plánů a návrhů, které obsahují informace o konkrétním využití této budovy. Plány počítají s tím, že by zde měl být prostor pro všechny umělce všech oborů. Umělci by se zde mohli scházet na jednom místě, a tím se vzájemně motivovat a ovlivňovat. Toto však není myšleno jako uzavřená komunita kreativních lidí, ale jako komunitně-kulturní centrum přístupné veřejnosti. Měly by zde být organizovány konference, workshopy, výstavy, koncerty a mnoho dalších akcí pro všechny návštěvníky.

V současnosti probíhají v této budově sanační práce, které zahrnují například opravu střechy a dalších částí budovy. Paralelně s tím jsou prováděny kontroly, aby bylo možné budovu prozatím zpřístupnit pro různé akce, jako jsou přednášky, výstavy nebo divadelní představení. Tento projekt má velké ambice i podporu, je však stále na samém začátku. Pro kompletní realizaci zůstává nevyřešena spousta otázek. Dosud například není zcela dané, kdo má za tato místa zodpovědnost, a kým bude celý projekt financován [Kreativní Česko, 2016].

³ Kreativní Brno, projekt dostupný zde: www.kreativnibrno.cz/kreativni-odvetvi-brno

V Brně jsou také každoročně pořádány diskuzní večery World Café, které se týkají různých témat kultury ve městě. Této diskuze se účastní nejrůznější umělci, brněnské kulturní instituce a organizace, odborná veřejnost, zaměstnanci Odboru kultury Magistrátu města Brna, ale také jiní zástupci města. Diskutuje se zde o kulturním dění ve městě Brně. World Café je metoda sloužící účastníkům diskutovat na předem dané téma a hledat na ně možné otázky a odpovědi. Tyto diskuzní večery pořádá sdružení Brno kulturní, společně s JAMU a Domem umění města Brna [Brno kulturní, 2012].

Plzeň

Dalším městem, ve kterém bylo provedeno mapování kulturních a kreativních průmyslů, byla Plzeň. Cílem mapování, stejně jako ve všech městech, která mapování prováděla, bylo zjistit ekonomické postavení kulturních a kreativních odvětví, jejich potřeby a možný další rozvoj. V Plzni bylo mimo jiné mapování prováděno také proto, že tento následný rozbor byl použit jako výchozí materiál pro přípravu Centra kreativního podnikání DEPO2015. Z výsledků mapování bylo zjištěno mezi respondenty to, že by v kreativním centru DEPO2015 uvítali také knihovnu, včetně časopisů a přístupu k on-line zdrojům. Tato služba nakonec při realizaci musela ustoupit před více požadovanými službami. V současné době je DEPO2015 v Plzni plně funkční a splňuje hlavní požadavky, které byly během mapování sesbírány od respondentů. DEPO2015 se nachází v bývalé budově Dopravního podniku města Plzeň. V roce 2015 se díky projektu Plzeň 2015 (Evropské město kultury) toto místo stalo zázemím pro mnohočetný program. V současnosti jsou zde pořádány výstavy. Dále toto místo disponuje prostory pro kreativní rozvoj a je k dispozici lidem, kteří sem mohou přijít tvořit, pracovat, vytvářet a inovovat svoje podnikatelské i kreativní nápady. K tomu všemu zde nechybí ani kavárna pro setkávání a v podstatě je tento prostor otevřený pro všechny kreativní návštěvníky [DEPO 2015].

Pracovní trh v Plzni disponuje také dostatečným počtem pracovníků v oblasti knihovnictví a informačních služeb, podobně jako je tomu v Brně. To je dáno zejména přítomností studijních oborů zaměřených na tato odvětví. Zůstává zde nicméně stejný problém jejich nízkého finančního ohodnocení. Z pohledu financování je na tom v Plzni nejlépe Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje, kterou financuje Plzeňský kraj [Návrat, 2015].

Plzeň byla oceněna titulem Evropské město kultury a celý rok 2015 svoje veřejné prostory poskytovala nejrůznějším kulturním, kreativním a uměleckým akcím. Tím zde byl

vytvořen prostor k podpoře kreativního kulturního centra. Během této doby bylo ve městě uspořádáno nespočet akcí (výstavy, koncerty, divadelní přestavení a mnoho dalšího), kterých se účastnili čeští i zahraniční umělci [Plzeň, 2015].

Uherské Hradiště

Městem, které si také nechalo mapovat své kulturní a kreativní průmysly, bylo Uherské Hradiště. Toto mapování bylo zaměřené zejména na tradiční řemesla v regionu za účelem jejich zachování a rozvoje. V rámci mapování byla u respondentů zjišťována přítomnost a dostupnost literatury se zaměřením na daná odvětví v knihovnách. Výsledky mapování posloužily také k vypracování žádosti o zařazení Uherského Hradiště do kreativních měst UNESCO [Stejskal, 2015].

Olomouc

V roce 2015 byla navázána spolupráce také s městem Olomouc a Univerzitou Palackého v Olomouci, která je zároveň hlavním realizátorem mapování kulturních a kreativních průmyslů v Olomouci [Bednář, 2016, s. 79].

Celkově je cílem tohoto mapování nejen umožnit českým městům, aby získala více informací o postavení jednotlivých odvětví KKP na svém území, ale také jim pomoci zjistit, jak mohou podpořit tato odvětví v dalším rozvoji.

2.9 Mapování potřeb knihoven

Součástí mapování prováděného Divadelním ústavem – Institutem umění bylo také mapování potřeb knihoven v České republice. Tento mapovací dokument, který je zaměřený na knihovny, se věnuje čtyřem tematickým oblastem. Každá oblast má stanoveny své priority. Dále dokument obsahuje zdůvodnění důležitosti těchto priorit, možnost jejich podpory a také to, kdo je možným realizátorem dané priority, jaké jsou cílové skupiny a indikátory pro hodnocení priorit [Mapování potřeb, 2014]. Tematické oblasti, kterým se dokument věnuje, jsou:

Podpora vzdělávání, dovedností a celoživotního učení. Prioritou je zkvalitnění služeb poskytovaných uživatelům knihoven, a to ve všech směrech.

- Jelikož se v současné době proměňuje klasická funkce knihovníka, je potřeba, aby i samotný knihovník získal potřebné zkušenosti a znalosti. Podpora je možná díky různým seminářům, kurzům, konferencím, workshopům a dalším individuálním i hromadným akcím.
- Zvýšení financování na nákupy knihovních fondů z různých jazyků. Ve veřejných knihovnách mnohdy chybí cizojazyčná beletrie, a to nejen v méně používaných jazycích, ale také v hlavních světových jazycích.
- Podpora projektů občanského vzdělávání, a to z důvodu, že jsou knihovny navštěvovány různými sociálními skupinami. Proto je možné, aby pro ně byly pořádány nejrozličnější vzdělávací a kulturní akce. Knihovny jsou vnímány jako důvěryhodné instituce a díky tomu mohou nabídnout mnoho akcí.

Zlepšení přístupu, využití a kvality ICT (informační a komunikační technologie).

Velmi důležitou potřebou knihoven v současnosti je digitalizace a zpřístupňování digitálních dokumentů veřejnosti. To je důležité zejména proto, že velké množství kulturního dědictví dodnes není zpřístupněno v elektronické podobě tak, jak by mělo. Hlavním nedostatkem pro digitalizaci a adekvátní prezentaci kulturního dědictví jsou finance. Knihovny a ostatní instituce řeší mnohdy autorská práva digitalizovaných děl, a proto je mnohdy problém s prezentací kulturního dědictví volně na internetu.

- V mnoha vzdělávacích a paměťových institucích je k dispozici široké využití ICT. Jsou zde však používány systémy, které nejsou propojitelné v mezinárodním kontextu. Proto je cílem zvýšit zapojení českých institucí do evropských a mezinárodních aktivit, a tím zvýšit jejich konkurenceschopnost.
- Knihovny by měly být schopny poskytnout služby zaměřené na počítačovou gramotnost nejen knihovníkům, ale i veřejnosti.

Podpora sociálního začleňování a boj proti chudobě. Jednou z úloh knihoven je zajišťovat všem přístup k informacím, znalostem a kulturním hodnotám. Tento přístup by měl být dále rozvíjen v rámci mapování. Především je tato podpora prioritní pro osoby hendikepované nebo osoby ohrožené sociálním vyloučením. Mimo různé akce a vzdělávací lekce je v knihovnách také potřeba zvýšit počet literatury v jazyce národnostních menšin, a to v závislosti na tom, jaké menšiny danou knihovnu nejvíce navštěvují. V jazyce těchto menšin by pak měl být dostupný odpovídající počet knih.

Posílení institucionální kapacity. Mnohdy jsou knihovny dle veřejnosti vnímány jako spíše nezajímavé a nekreativní instituce, ačkoli by v rámci podpory kreativity měly jít samy příkladem. Knihovny jsou místa, ve kterých je vytvářena kreativita [Žáková, 2014, s. 10-19].

Soustředit se na výše zmíněné priority je nezbytné pro vylepšování služeb nejen veřejných knihoven. Pro tyto priority je však důležitá finanční podpora. Ta je zajištěna díky nejrůznějším grantovým programům. Tím se pro knihovny stává jednodušším, aby se k potřebné finanční podpoře dostaly.

2.9.1 Stakeholders v knihovnách

Původ slova pochází z angličtiny a v češtině nemá jednotný překlad. Stakeholders lze chápat jako zúčastněné strany. V podstatě jde o osoby a instituce, které mají co dočinění s určitou organizací. Tento pojem je využíván hlavně v managementu a marketingu. Základem stakeholderského přístupu je komunikace s okolím, rozvíjení a udržování vztahů. Toto všechno musí zvládat také knihovny, které se vyvíjejí současně s vývojem společnosti a musejí se přizpůsobovat. Knihovny mohou na stakeholders nahlížet jako na jedince nebo skupiny, kteří ovlivňují jejich činnost, nebo je naopak ovlivňují svojí činností. Stakeholderský přístup může být přínosný pro ty, kteří chtějí zavést nové metody řízení vztahů v organizaci a ve svém okolí. Tento přístup může být přínosný k tomu, aby byly knihovny více chápány jako moderní a otevřené organizace, které přispívají ke kulturnímu a vzdělávacímu rozvoji místa, ve kterém se nachází. Knihovny se musejí snažit být komunikativní a rozvíjet svůj marketing tak, aby o sobě daly co nejvíce vědět a bylo jasné, že i ony mají vliv na společnost.

V rámci zpracování projektů je možné vymezit „mapu stakeholders“, která knihovnám ukáže postavení vztahů s organizacemi a institucemi, se kterými mají co do činění. V mapě lze vymezit tři okruhy, které zahrnují všechny zúčastněné strany. První okruh je zdrojová základna, tu tvoří interní stakeholders, což jsou management a zaměstnanci knihovny. Druhý okruh se nazývá blízké okolí. Do tohoto okruhu lze zařadit instituce a organizace s podobným cílem. To jsou především jiné knihovny, knihovnické spolky (SKIP), distributoři, dodavatelé, školy, neziskové organizace, a zejména uživatelé, kteří jsou pro knihovny nejdůležitějšími stakeholders. Posledním, třetím okruhem je sociálně-politické okolí, do nějž spadá vláda, orgány státní správy a samosprávy, zřizovatelé knihoven, kraje, média, odborný tisk a občané místa, kde se knihovna nachází. Tito jednotliví stakeholders mohou zásadně ovlivňovat činnost knihoven [Šedá, 2013].

Identifikace stakeholders je důležitou součástí mapování potřeb knihoven. Na základě výsledků této identifikace a zjištění zejména externích stakeholders, mohou knihovny ve své činnosti lépe cílit na potřeby svých uživatelů. Zejména se jedná o zaměření se na potřeby určitých skupin obyvatel v oblasti, kde knihovna působí. Dále je možné budovat vztahy s institucemi, jako jsou školy či zájmové spolky, a zaměřovat se s činností knihovny na ně. V neposlední řadě je možná identifikace dalších knihoven v okolí a jejich vzájemná spolupráce [Šedá, 2013].

2.10 Role knihoven v kulturním a kreativním průmyslu

Knihovna je zařízení zpřístupňující všem bez rozdílu knihovnické a informační služby, které má k dispozici. V rámci své činnosti zpřístupňuje dokumenty, které má ve svém fondu, nebo prostřednictvím meziknihovnických služeb z fondů jiných knihoven. Knihovny také poskytují ústní, bibliografické, referenční a faktografické informace a řešerše. Mohou umožňovat přístup k placeným informacím na internetu a vydávat tematické publikace. Mimo jiné mohou také poskytovat kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti [Zákon, 2001].

Česko má jednu z nejhustších sítí knihoven na světě. Zajímavým aspektem je, že je zde řada knihoven, které slouží zároveň i jako jediná funkční kulturní instituce v daném místě. Proto knihovny zastávají mnoho činností, jako například: kluby čtenářů, zajišťují spolupráci se školami, celoživotní vzdělávání a jsou součástí kampaní na podporu čtenářství. Mohou však také sloužit jako informační a turistické centrum, místo pro prodej vstupenek na kulturní akce a zajišťovat mnoho dalších činností, které jsou pro dané místo potřebné [Žáková, 2011, s. 71].

Divadelní ústav, který mapoval kulturní a kreativní průmysly v České republice za podpory Ministerstva kultury, rozdělil KKP do jednotlivých oblastí: hudba, knihy a tisk, trh s uměním, film, videohry, rozhlasové a televizní vysílání, reklama, design, scénická umění, cestovní ruch a architektura. To jsou velmi rozdílná odvětví, ale všechna jsou společně zařazena do kreativních a kulturních oborů neboli oborů, jejichž základem je lidská kreativita a talent. Tyto obory mají kořeny v umělecké tvorbě a opírají se o duševní vlastnictví člověka.

Samotné knihovny jsou v KKP dle studie Divadelního ústavu řazeny do sekce 'Knihy a tisk', jelikož mají na fungování knižního trhu značný vliv. Knihovny vynakládají na nákup knih značné finance, avšak na druhou stranu jsou konkurencí nakladatelům a vydavatelům, neboť spotřebitelům knihy půjčují, a tím ubírají zákazníky vydavatelům. Knihovny uměly

dobře zareagovat na celospolečenský a technologický vývoj tím, že proměnily své tradiční funkce na komunitní centra [Žáková, 2015, s. 229].

Ministerstvo kultury vydává v pravidelných intervalech dokumenty koncepce rozvoje knihoven na určité období. *Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011- 2015* obsahuje SWOT analýzu a poukazuje na to, kterým směrem by se měly knihovny posunout. Tento dokument byl zpracován v návaznosti na dokumenty: *Státní kulturní politika na léta 2009 – 2014* a *EVROPA 2020 – Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění*.

„V krásné, přívětivé a pohodové knihovně rychle obsloužen příjemným, kvalifikovaným, očividně spokojeným a motivovaným personálem, nebo z pohodlí domova bez ohledu na národnost či handicap, v kteroukoliv denní či noční dobu získám bezplatně požadovanou kvalitní službu“ [Česko, 2011 s. 4]. Takto zní požadavek klienta v knihovně a tímto směrem se ubírají cíle koncepce rozvoje knihoven na léta 2011 – 2015, které jsou:

- Kvalitní a rychlé služby, jež budou díky informačním technologiím dostupné téměř 24 hodin denně.
- Digitalizace knihovních fondů a přístup on-line k informačním zdrojům.
- Služby poskytované všem bez rozdílu.
- Kvalifikovaní, příjemní, motivovaní pracovníci a přiměřeně hodnocení pracovníci tak, aby byli schopni poskytnout služby jak odborníkům, tak veřejnosti.
- Vytvoření knihovny jako příjemného místa pro studium, setkávání se a trávení volného času, které bude nejen moderní, ale i funkční a snadno dostupné z geografického hlediska.

Důležitým bodem pro tuto práci je podpora úlohy knihoven jako přirozených center rozvoje občanských komunit a jejich kreativity. S neustálým rozvojem internetu a digitalizace upadá zájem o klasické knihovnické služby. Knihovny se musí přizpůsobit a stát přirozenými informačními, kulturními, vzdělávacími a komunitními centry. Dále by měly vytvořit podmínky a prostor pro kulturní a vzdělávací aktivity. Úloha knihoven by měla být podporována jakožto součást infrastruktury kreativních průmyslů [Česko, 2011].

V návaznosti na dokument koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011-2015 byl připraven Národní knihovnou nový návrh: *Návrh koncepce rozvoje knihoven v ČR na léta 2016- 2020*. V tomto návrhu pokračuje převážná většina cílů z přechozího dokumentu do dalších let, a stále se zde zdůrazňují lepší a lepší služby v knihovnách. Plnění cílů z těchto

dokumentů je dlouhodobá práce, a proto se cíle a požadavky na zlepšení knihoven v jednotlivých letech nijak markantně nemění a důležité body pro zlepšování kvality knihoven zůstávají stejné. Tematický okruh věnovaný knihovně jako otevřenému vzdělávacímu, kulturnímu, komunitnímu a kreativnímu centru zůstává stále zachován. Tento krok je důležitý pro podporu KKP v ČR [Ústřední Knihovnická rada ČR, 2016].

Knihovny jsou otevřená vzdělávací, kulturní, komunitní a kreativní centra. Hlavní snahou je zvýšit počet těch knihoven, které nabízejí kulturní aktivity, a těch, které podporují kreativitu lidí tím, že nabízejí velké množství aktivit. Z tohoto důvodu je potřeba zlepšit objem financování regionálních knihoven. V současnosti je tento trend přeměn knihoven na vzdělávací, komunitní, kulturní a kreativní centra v České republice velmi pomalý. Mnohem lépe funguje například v severských zemích [Ústřední Knihovnická rada ČR, 2016].

3 Kreativita v knihovnách

Knihovna je místo, které díky svým prostorám a možnostem podporuje kreativitu a zdokonalování svých uživatelů. Tím, že mají knihovny tyto prostory, podporují tvůrčí schopnosti uživatelů. Ti v těchto prostorách mohou realizovat například workshopy. K tomu mají poskytnuty zařízení a programy, které uživatelé často nemají k dispozici doma. Tyto prostory je možné využít také jako učební místa, různé druhy dílen pro spisovatele, filmové dílny a podobně. V podstatě mohou být poskytovány všem občanům, kteří pro ně mají nějaké smysluplné využití. Tak je možné knihovnu využít jako prostor pro své hobby nebo je k dispozici mladým lidem, kteří hledají místo pro své začínající kreativní podnikání, kde by mohli prezentovat svoje výsledky a setkávat se.

Tyto prostory mohou být v zásadě kdekoliv v knihovně. Umístění je závislé zejména na hluku dané činnosti, který je při aktivitě vytvářen. Mezi „tiché“ kreativní aktivity mohou patřit šicí, pletací či papírové dílny, které mohou být součástí volného prostoru v knihovně. Současně se řada takových činností pravidelně opakuje, a proto je důležité také zajistit v knihovně prostor, kde si budou moci účastníci uložit své věci a následně je naleznou na stejném místě. Na druhé straně jsou takové aktivity, které vyžadují vlastní, nejlépe zvukově oddělené místnosti, kde by bylo možné například nahrávat hudbu, točit videa a provádět podobné aktivity, které by mohly rušit běžného uživatele knihovny při jeho návštěvě. Má-li knihovna takové prostory, je v podstatě možné, aby je využila k jakýmkoliv kreativním činnostem svých uživatelů. Názor, který představuje knihovny jako pouze tichá a klidná místa, dnes již tedy neplatí. Knihovny se s rozvojem kreativity stávají zajímavými a využitelnými pro mnohem více lidí [Model programme for public libraries, 2016].

Pro přeměnu knihoven na veřejná komunitní centra a pro jejich zviditelnění má každá větší knihovna vyhraněné pracovníky na public relations (PR) neboli na práci s veřejností. V menších knihovnách to často bývá osoba, která se PR věnuje pouze okrajově, zároveň se svou obvyklou pracovní činností. Pro knihovny současnosti je důležité mít dobré PR, které je zásadní také při realizaci projektů pro zlepšování knihoven.

3.1 Makerspaces

Makerspace nebo také Hackerspace je jakýkoliv prostor, ve kterém se lidé scházejí za účelem vytvářet, sdílet svoje nápady a spolupracovat na svých projektech. Tyto prostory slouží k nejrůznějším řemeslným činnostem, ale také pro práci na počítači a podobným

činnostem. Každá makerspace nabízí nejrůznější tvůrčí prostředky, mohou to být například: 3D tiskárny, řezačky, obráběcí, šicí stroje nebo také herní konzole a mnoho dalšího zařízení, které zájemci využijí.

Potenciál makerspace prostor knihovny rozpoznaly a mnoho knihoven tyto prostory nabízí jako jednu ze svých služeb čtenářům. Pokud knihovna má prostory, může tímto jednoduchým způsobem přilákat lidi do knihovny i přes to, že si nechtějí půjčovat knihy a využívat klasické služby. Knihovny ve svých makerspace prostorách mají často 3D tiskárny. Proto v těchto prostorách nezřídka vznikají nové kreativní a podnikatelské nápady. Díky těmto makerspace prostorám si lidé mohou vyzkoušet přístroje, které jsou zde nabízeny. A to nejen například pro svoji práci, ale také je využívat společně s ostatními lidmi. Velkou výhodou tohoto využívání je značná úspora peněz [Makerspaces, nedatováno].

3.2 Creative Placemaking

V češtině znamená Creative Placemaking kreativní utváření místa či prostoru. Jedná se o činnosti, které využívají umění a kulturní aktivity jako prostředek pro ekonomické a sociální oživení míst, měst a regionů. Tyto činnosti nejsou nikterak nové, pouze termín Creative Placemaking je nový. Důvodem vytvoření tohoto pojmu je nový podnět ve financování a koordinaci politiky týkající se Creative Placemakingu v poslední době.

Cílem je zlepšení komunity v daném městě nebo regionu. Placemaking má za úkol hromadně inspirovat lidi k objevení veřejného prostranství jako místa pro kreativní setkávání. V knize „*How to Turn a Place Around: A Handbook for Creating Successful Public Spaces*“ (2000) je popsáno celkem 11 klíčových elementů k přeměně veřejných prostor na komunitní místa. Jsou to například parky, náměstí, chodníky, ale i třeba vnitřní veřejné prostory [Project for Public Spaces, 2015]. V některých místech stačí jen málo k tomu, aby se místo stalo kreativním místem. Mnohdy postačí přidat pouze posezení a hned se místo stane zajímavějším pro kolemjdoucí. Místo se díky tomu stane prostorem, kde se lidé mohou najednou zastavit a setkávat se s ostatními.

3.2.1 Příklad z České republiky – knihovna Třinec

V České republice se knihovny snaží prezentovat jako kreativně se rozvíjející instituce. Velká většina knihoven se zapojuje do kulturního dění ve svém okolí a pořádá akce na podporu čtení a pro přilákání nových čtenářů. Nejčastěji se knihovny zaměřují na děti, a proto pořádají mnoho akcí právě pro nejmenší.

Vzorovou knihovnou může být Knihovna Třinec, která je považována za jednu z nejpokrokovějších knihoven v České republice. Je to knihovna s moderně zrekonstruovanými prostory, ve kterých pořádá mnoho nejrůznějších akcí. Pořádají se zde autorská a scénická čtení, literární večery, koncerty, festivaly a vzdělávací akce pro všechny věkové kategorie. Je to knihovna, která se aktivně podílí na rozvoji třineckého veřejného prostoru a má svůj podíl na kulturním životě města Třince. Toho je dosaženo především díky tomu, že součástí knihovny je také umělecká galerie města Třince, která připravuje výstavy a přednášky pro školy i veřejnost. Dále je zde umístěno informační centrum a nová kavárna Café Čítárna, která láká k posezení nejen registrované čtenáře v knihovně. Současně s novou rekonstrukcí v roce 2014 v knihovně vznikl také nový spolek KVAK (Kulturní a vzdělávací aktivity knihovny), který se podílí právě na vytváření a propagaci kulturního programu ve městě [Müllerová, 2015, s. 4].

Zároveň jako první knihovna v České republice se Knihovna Třinec připojila k programu HATE FREE ZONE. To je iniciativa, jež usiluje o veřejné prostory bez násilí a nenávisti. Třinecká knihovna tím dává najevo, že jsou v ní vítáni všichni návštěvníci bez jakýchkoli etnických, náboženských, sexuálních či sociálních rozdílů [Knihovna Třinec, 2014].

Právě tato knihovna je příkladem, že knihovny hrají v kulturních a kreativních průmyslech svoji roli. Knihovna Třinec rozhodně není vnímána jako tradiční knihovna, ale jako knihovna s prostorem pro kulturu, vzdělání a prostorem pro celou komunitu Třince.

3.2.2 Příklad ze zahraničí – Dánsko

Nejen Dánsko, ale i ostatní severské země se prezentují jako země s dobře fungujícím veřejným knihovnictvím. Jedním z hlavních důvodů je velká politická podpora. Typické pro severské veřejné knihovny jsou inovace. Ať už to jsou inovace technické, nebo nově vzniklé či zrekonstruované moderní budovy. Důležitým prvkem je také moderní a hlavně funkční nábytek v knihovnách, který je pro tyto knihovny klíčový.

Dánská agentura pro kulturu a společnost Realdania vytvořila modelový program pro veřejné knihovny, v němž představuje interaktivní webový katalog inspirací a nápadů pro vybudování moderních veřejných knihoven. Na vývoji programu se podílelo mnoho lidí, jak z řad různých odborníků, tak i z řad knihovníků. První verze tohoto katalogu byla vytvořena v roce 2013 a od té doby se stále rozvíjí a zlepšuje. Tento program byl vytvořen na základě společenského vývoje, a to zejména proto, že všechny veřejné knihovny v dnešní době čelí velkým výzvám. Jednou z výzev je poskytování služeb v digitální podobě (a to nepřetržitě online). Zároveň se knihovny musí vyrovnat s tím, že poskytují služby mnoha rozdílným uživatelským skupinám, jež mají odlišné potřeby. [Model programme for public libraries, 2016].

Modelový program pro veřejné knihovny se snaží hlavně ukázat, jak je možné vytvořit ideální prostor zároveň s potřebnou funkčností v knihovnách. Posouvá se tak samotný význam veřejných knihoven. Nabídka knihoven se prioritně buduje na potřebách a přáních občanů využívajících knihovny. Různí uživatelé mají různé požadavky, a proto je apelováno na flexibilitu zařízení knihovny (tichá místa na samostudium, místa pro týmové práce, čtecí kouty, místo pro setkávání). Velkým trendem je mít v regálech méně knih, avšak více „života“ v knihovnách.

Mnoho knihoven poskytuje své prostory ke čtyřem záměrům: učení, nabývání zkušeností, setkávání a tvoření.

- Učení: Knihovna slouží jako místo k učení se něčemu novému (diskuze, e-learning, kurzy).
- Nabývání zkušeností: Knihovna slouží jako místo nabývání zkušeností a zážitků (přístup k literatuře, hudbě, filmu, hrám, setkání s umělci).
- Setkávání: Čtenáři se zapojují do aktuálního dění. Knihovna může vytvořit i příjemné místo na setkávání, příkladem je kavárna.
- Tvoření: Knihovna poskytuje čtenářům místo, kde se mohou kreativně projevit, a to nejen díky pořádaným dílnám a workshopům, ale také z vlastní iniciativy.

Vzorovou knihovnou pro zvýšení návštěvnosti čtenářů a 100% využití knihovny je pobočka kodaňské knihovny v Ørestadu, která svoji budovu využívá 24 hodin denně. Ráno knihovna funguje jako školní, odpoledne jako veřejná a večer se mění v komunitní centrum. Těchto změn dosahuje pouhým přeuspořádáním vybavení a plánováním [Lonská, 2014].

Dalším inspirativním místem v severských zemích je město Malmö ve Švédsku. Tam byla v roce 2008 otevřena nekonvenční knihovna Garaget, což je bývalá tovární hala, která poskytuje mimo jiné prostory pro kreativní využití. Prostor knihovny je rozdělen do tří úseků: místo pro ničem nerušené čtení, prostor pro práci na PC a prostor na schůzky, který je možné si rezervovat. Vše bylo takto rozmístěno na základě požadavků uživatelů tak, aby to nejvíce vyhovovalo právě jim. V tvůrčích dílnách je prostor pro děti i dospělé. Ti zde mohou šít, kreslit, ale třeba i péct. Na všechny tyto činnosti jsou prostory vybaveny. V knihovně si lze mimo jiné půjčit i PC a iPady. V budově jsou místnosti, které si lze zdarma pronajmout. Je o ně však velký zájem a je nutné si je rezervovat minimálně měsíc dopředu. Lidé, kteří tyto místnosti využívají, také dostávají klíč. Důkazem velké oblíbenosti tak je i to, že v současnosti je v oběhu přes 30 klíčů od těchto místností. Celý prostor centra Garaget je založen na flexibilitě. Atmosféra zde navozuje domácí dojem, který dotvářejí například živé květiny v prostoru [Model programme for public libraries, 2016].

Tyto severské knihovny bychom si měli brát za příklad a pokusit se aspoň některé inovace přenést do českých knihoven. Nepůjde to však bez podpory politické a bez snahy samotných knihoven a knihovníků.

Velkou výzvou je dnes otázka, jak propojit prostory knihovny a městské prostory. Tím by došlo k oživení samotných městských prostor. Dobrým způsobem, jak toho dosáhnout, je vybudovat například výše zmíněné kavárny v knihovně, kde se lidé budou moci setkávat. Dalším způsobem je pouze přizpůsobení vybavení (sezení) k tomu, aby bylo příjemné a lidé kvůli tomu chtěli navštěvovat knihovnu. Popřípadě propojit sezení v letním období i ven. Tím se mohou nalákat i náhodní kolemjdoucí, kteří by jinak knihovnu nenavštívili.

3.3 Aktivity knihoven ve veřejném prostoru

V současné době sledujeme trend poskytovat veřejné knihovnické a informační služby na veřejných prostranstvích mimo zdi knihoven. Tato část je zaměřená na vybrané projekty, jejichž autory jsou nejen knihovny. Tyto projekty se snaží podporovat čtenářství a přibližovat služby knihoven blíže lidem, a to v různých podobách ve veřejném prostoru. V dnešním světě totiž lidé chtějí často mít vše ihned po ruce. To si uvědomují i knihovny a snaží se lidem

pomoci tak, že svoje knihy už nenechávají jen v regálech v budově knihovny, ale přibližují je nejrůznějšími způsoby k lidem do venkovních prostorů.

3.3.1 Knihobudky

Little Free Library

Obrázek 2: První Little Free Library budka, zdroj: <https://littlefreelibrary.org/>

V současnosti je po celém světě mnoho malých dřevěných domečků, které představují malé knihovničky. Inspirací pro tyto „knihovny“ je projekt Little Free Library, který vznikl ve Wisconsinu ve Spojených státech v roce 2009. Vše začalo jednou malou dřevěnou napodobeninou školní budovy, kterou postavil Todd Bol na zahradě svého domu jako poctu své matce, která byla učitelka a milovnice knih. Tato knihovna je k vidění na obrázku č.2. Po nadšených ohlasech sousedů a známých vyrobil Bol dalších několik knihovních budek a rozmístil je do veřejného prostoru za účelem volné výměny knih. Společně s Rickem Brooksem, který se zabývá marketingem, jsou iniciátory Little Free Library po celé Americe. Každá z těchto knihoven je originální, ale je postavena se stejným cílem.

Motto celého projektu je: „Podpora gramotnosti a lásky ke čtení pomocí vybudování celosvětové bezplatné výměny knih a vytvoření smyslu pro komunitu, jako je sdílení dovedností, kreativity a moudrosti skrze generace.“

Projekt od začátku funguje bez finančních prostředků získaných například z fondů, či soutěží podporujících startupové projekty. V květnu 2012 byla Little Free Library založena

jako nezisková organizace. V té době již bylo rozmístěno více než 400 knihoven po celých Spojených státech. K červnu 2016 je registrovaných více než 40 000 Little Free Library po celém světě. Tyto knihovny jsou dostupné a rozmístěné dle své lokality na mapě, kde jsou všechny zaregistrované pod značkou Little Free Library. Knihovny tohoto projektu se dle mapy nacházejí v mnoha zemích Evropy, například v Nizozemsku, Velké Británii či Itálii, ale také v Africe a Asii⁴ [Little Free Library, 2009].

Obrázek 3: Pouliční knihovna na Praze 6, zdroj: <https://www.respekt.cz/>

Jedna z prvních pouličních knihoven v České republice vznikla v Praze. Tato knihovna byla slavnostně otevřena v roce 2012 na náměstí Svobody v Dejvicích. Umístila ji zde Městská část Prahy 6, která se inspirovala v sousedním Německu. Samotná knihovnička, která je vidět na obrázku č.3, připomíná svým vzhledem skříň a je vyrobena z nerezové oceli. Její realizace stála sto tisíc korun. V současné době tato pouliční knihovna stojí stále na svém místě a knihy jsou v ní měněny, ačkoli hned pár dní po svém otevření byla poničena. Od té doby se jí daří a její autoři věří, že lidé tuto budku budou nadále brát jako zpestření. Do knih, které jsou umístěny do této pouliční knihovny, lze nalepit speciální samolepku, díky které je zřejmé, odkud si ji čtenář vypůjčil nebo vzal. To však není podmínkou a knihy do budky může volně kdokoli dávat, měnit i brát [Kavanová, 2012].

⁴ Mapa Little Free Library, dostupná zde: <https://littlefreelibrary.org/ourmap/>

Obrázek 4: Pouliční knihovna v Berlíně, zdroj: <http://thisbigcity.net/>

Inspirací pro první pražskou pouliční knihovnu byly pouliční knihovny v Německu. Jednou z nich je originální pouliční knihovna na obrázku č.4, která je koncipována jako kmen stromu. Tato knihovna byla vytvořena v rámci programu Výzkum udržitelnosti lesního hospodářství neziskovou vzdělávací institucí BauFachFrau v roce 2006. Podle původního návrhu měla tato netradiční pouliční knihovna zůstat na svém místě do roku 2008, protože ale dobře plní svoji funkci, tak v berlínské čtvrti funguje dodnes. Samotná knihovna se skládá z několika prolínajících se kmenů, v nichž jsou vyřezány otvory s plastovými dvířky, které chrání obsah před deštěm. V těchto otvorech jsou umístěné knihy, které si návštěvníci mohou půjčovat, nebo naopak poskytovat vlastní knihy [the "Book Forest", 2006].

MINI knihovna

Obrázek 5: Logo projektu MINI knihovna.cz, zdroj: <http://mini.knihovna.cz/>

Podobný projekt inspirovaný právě Little Free Library je MINI knihovna, která je dostupná na portálu <http://mini.knihovna.cz>. Tento projekt vznikl v České republice v roce 2013. Projekt založilo několik absolventů Katedry informačních studií a knihovnictví FF MU v Brně. Na webu projektu jsou rady, jak si vyrobit nebo nechat vyrobit MINI knihovnu. Tento projekt sdílí také myšlenku volné výměny knih na veřejném místě. Projekt MINI knihovna má logo (obrázek č.5) vytvořené grafičkou Helenou Gálovou. Ta vytvořila také originální MINI knihovní patero, v němž je popsáno pět bodů, jak s těmito knihobudkami zacházet. První bod „otevři“ znamená, že MINI knihovny jsou volně přístupné pro všechny lidi. Druhý bod „sdílejší“ říká, že si čtenář může vzít, vyměnit nebo vrátit jakoukoli knihu. Třetí bod „pečuj“ nabádá k tomu, aby bylo o knihovničky i knihy v nich umístěné postaráno a nebyly poškozovány. Čtvrtý bod „pochlub se“ vyzývá k tomu, aby se o těchto knihovnách mluvilo, a zároveň vybízí k tomu, aby byly vytvářeny nové MINI knihovny. Posledním pátým bodem je „miluj“. Tento bod vyjadřuje lásku ke knihám, ale i k lidem a ke světu. O návrh samotné budky se postaral Dominik Matus, student Vyšší odborné školy restaurátorské v Brně. Součástí webu je také mapa zaregistrovaných mini knihovniček na území ČR, kterou si lze prohlédnout.⁵ Svoji knihovničku si lze nechat zaznamenat do mapy zcela zdarma a nejsou stanoveny žádné podmínky, na základě kterých by některé MINI knihovny nebyly zaregistrovány [MINI knihovna, 2013].

Obrázek 6: Příklad malé pouliční knihovničky, zdroj: archiv autorky

Na obrázku č. 6 je příklad, jak může vypadat malá pouliční knihovnička, která je součástí projektu MINI knihovna. Tato dřevěná knihovnička se nachází v obci Karlov na

⁵ Mapa MINI knihoven, dostupná zde: <http://mini.knihovna.cz/mapa.html>

Vysočině a je plně funkční již od roku 2014. Zkušenost autorky samotné knihovničky, která je rovněž autorkou této bakalářské práce, ukazuje, že je knihovnička často využívána a dodnes se nesečkala s žádným vandalismem, a naopak je v ní často více knih, než se do ní vejde.

Obrázek 7: Pouliční knihovna v Táboře, zdroj:<http://www.knihovnatabor.cz/>

Tento projekt byl inspirací také pro Městskou knihovnu v Táboře. Jejich MINI knihovna je velmi originální a netradiční, jak je vidět na obrázku č.7. Kromě netradičního vzhledu je však tato MINI knihovna provozována se stejným smyslem a cílem jako všechny ostatní. Knihovničku, která pojme zhruba padesát knih, poprvé naplnily knihovnice z Městské knihovny Tábor, které předpokládaly, že se o ni budou starat nejen ony, ale i samotní čtenáři. Instalována byla na náměstí T. G. Masaryka při jeho rekonstrukci v roce 2013 [Služby, 2015].

Knihobudka

Obrázek 8: První instalovaná Knihobudka v IKEM, zdroj: <http://www.knihobudka.cz/>

V roce 2013 vznikl neziskový projekt s podporou programu „Think Big“ společnosti Telefónica O2. Prvotním cílem bylo přeměnit sedm nepoužívaných telefonních budek na malé veřejné bezplatné knihovny, které budou umístěny v Praze a okolí. To se také během roku

2014 povedlo. První z Knihobudek, která je na obrázku č.8, byla umístěna na začátku roku 2014 v pražské nemocnici IKEM a v následujících měsících byly instalovány další Knihobudky. Knihobudky fungují tak, že si lidé knihy půjčují, berou, vracejí, dávají a vyměňují. V současnosti je umístěno bezmála dvě desítky těchto telefonních budek přetvořených na knihovny a další se rekonstruují. Prvotních sedm telefonních budek bylo umístěno po Praze, ale nyní se tyto Knihobudky nacházejí i v dalších městech České republiky. Každá z oficiálních Knihobudek je originální a má vlastní název, například první Knihobudka v nemocnici IKEM nese název Novinová.

Pro firmy nebo města může být zajímavé, že tuto vyřazenou telefonní budku přetvořenou na Knihobudku lze adoptovat nebo sponzorovat. Podpora takové Knihobudky může vyjít jednorázově přibližně na 25 tisíc Kč, přičemž design budky je upravený podle přání firmy/města a umístění také záleží na sponzorovi. Díky tomu může být Knihobudka umístěna v blízkosti sídla firmy nebo na místě, kde se shlukuje velké množství lidí. Může tak sloužit nejen na podporu čtení a pro bezplatnou výměnu knih, ale také jako reklama firmy [Knihobudka, 2013].

Tyto neziskové projekty, kdy jsou předměty volně dostupné, jsou samozřejmě závislé na ochotě lidí spolupracovat a dodržovat pravidla těchto projektů. Nastává zde riziko, že knihy nebo i samotné budky budou rozkradeny nebo poničeny vandaly. Na druhé straně se tyto projekty u nás těší velké oblibě. Na základě inspirace zmiňovanými projekty vznikla v posledních letech celá řada podobných budek s knížkami, které nejsou pod záštitou těchto projektů, ale jsou vytvořeny a provozovány například městskými knihovnami nebo soukromými osobami. Meze kreativity se zde nekladou a k vidění jsou nejrozmanitější budky a dřevěné domečky, které jsou umístovány na nejrůznějších místech. Hlavní priority, a to rozšířit čtenářství a dát druhou šanci knihám, mají všechny tyto projekty společné.

3.3.2 Knihovny a půjčovny na plovárnách a koupalištích

Knihovny se snaží nejrůznějšími způsoby přibližovat svým stávajícím i potenciálním uživatelům a ulehčovat jim přístup ke knihovním službám. Jeden ze způsobů, jak toho dosahují, je umístit knihovny nebo půjčovny na plovárny a koupaliště. Existuje více možných způsobů takového umístění. První z nich představuje samostatný regál s knihami, kdy je princip v podstatě totožný jako ve výše zmiňovaných projektech. Návštěvník koupaliště si knihy sám půjčí a po přečtení vrátí, nebo si knihu vezme a vymění za jinou. Druhý způsob fungování těchto knihoven na plovárnách je zřízení dočasné pobočky

knihovny. Ta pravidelně v určitý čas nebo během určitého období poskytuje čtenářům svoje služby.

V roce 2014 zřídila Městská knihovna v Táboře ve spolupráci s Tělovýchovným zařízením města Tábor svou první mobilní pobočku, kterou provozovala během letních prázdnin u místního venkovního bazénu. Dvakrát týdně zde knihovníci půjčovali pestrou nabídku knih od detektivek, přes čtení pro ženy až k dětským knihám, ale také například deskové hry. Vypůjčené dokumenty mohli registrovaní čtenáři vracet nejenom na koupališti, ale také v klasických kamenných pobočkách knihovny. Zároveň byla pro neregistrované čtenáře dostupná možnost registrace přímo v místě [Služby, 2015].

Obrázek 9: Knihovna na koupališti v Kroměříži, zdroj: <http://www.knihkm.cz>

Odlišný způsob, jak dostat knihy na koupaliště přímo ke čtenářům, vytvořili v Kroměříži. Tam nechali instalovat na koupaliště jednu polici (zobrazena na obrázku č.9) s vyřazenými knihami a časopisy, a kdokoli z návštěvníků si literaturu může zdarma půjčit nebo i odnést. Tato služba dnes již není ojedinělá a v mnoha městech věnují Městské knihovny knihy na koupaliště a do bazénů, kde tak dostávají druhou šanci k přečtení [Česká televize, 2014].

Dalším způsobem realizovala tuto službu také Městská knihovna v Praze, která provozovala letní čítárnu ve Žlutých lázních. Realizace probíhala prostřednictvím malého bibliobusu Oskar a registrovaní čtenáři měli v tomto případě vstup na plovárnu zdarma. V rámci této akce byly čtenářům rozdávány také křížovky a sudoku k luštění [Pojízdná knihovna].

3.3.3 Knihovny na kulturních/hudebních festivalech

Další z mnoha možností, jak a kde se knihovny dostávají blíže k veřejnosti, je jeden z nových trendů, kterým jsou knihovny na kulturních či hudebních festivalech. To jsou místa s velkou koncentrací lidí zajímajících se o kulturu. Tito lidé jsou pro knihovny cílovou skupinou.

Jedním z festivalů, který vytvořil spolupráci s Knihovnou města Ostravy, je Colours of Ostrava. Jedná se o multižánrový hudební festival konající se od roku 2002. Kromě hudby nabízí divadelní představení, besedy, workshopy, filmy, poezii a další. Dále je zde umístěna mobilní knihovnička, kterou spravuje Knihovna města Ostravy. Tato knihovnička nabízí vyřazené knihy z fondu. Účastníci festivalu si tak mohou některou z knih vypůjčit a případně si také donést vlastní knihu a vyměnit ji za jinou. Zároveň jsou zde k dispozici knihy účinkujících autorů a básníků. Tato knihovnička je součástí Poetické scény festivalu, která nabízí autorská čtení básníků, performance, diskuze, divadelní představení a vystoupení hudebníků, jež se inspiroují poezií [Colours of Ostrava, 2016].

Zahraničním představitelem festivalu, jehož součástí je také knihovna, je festival Pohoda, který je největším hudebním festivalem na Slovensku. Ten v rámci svého programu svým účastníkům představil Knihovnu Václava Havla. Účastníci zde byli seznámeni s činností této knihovny a službami, které nabízí. Součástí programu bylo i festivalové čtení, debaty o knihách, ale také prodej tematických knih.

Festivalů se zúčastňuje také Městská knihovna v Praze, která na ně vysílá svůj bibliobus Oskar. Ten pravidelně parkuje například na festivalu Letní Letná, což je mezinárodní festival nového cirkusu a divadla, nebo také na rodinném festivalu Kašpárkohraní. Na těchto festivalech vytváří bibliobus Oskar odpočinkovou zónu pro rodiče a zároveň poskytuje nespočet aktivit pro děti. Bibliobus je také například součástí festivalu PraguePride. Zde poskytuje návštěvníkům tematické knihy k zapůjčení [Pojízdna knihovna, nedatováno].

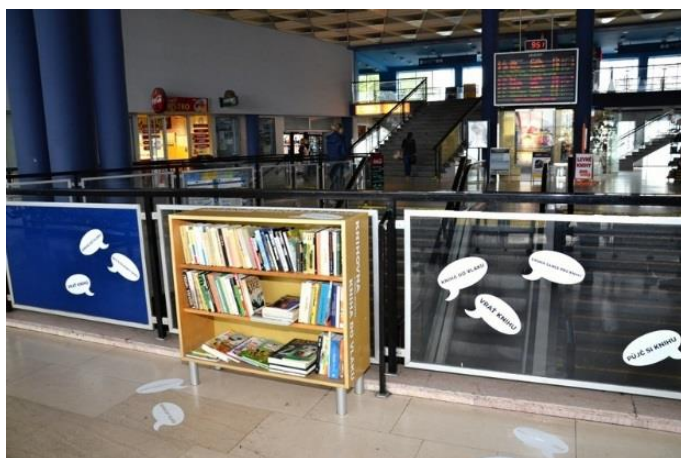
3.3.4 Knihovna na cestách

Obrázek 10: Knihovna na cestách ve Strakonících, zdroj: <http://www.knih-st.cz/>

Knihovna na cestách je projekt Šmidingerovy knihovny ve Strakonících. Ta se rozhodla ke své propagaci využít knihovní stánek (zobrazený na obrázku č.10), který již několikrát představila přímo v ulicích. Stánek byl již umístěn například v Městské tržnici nebo u plaveckého stadionu. Vybrané knihy si na tomto stánku mohli registrovaní čtenáři běžně půjčovat a neregistrovaní čtenáři si mohli knihu vypůjčit za vratnou kauci. Smyslem projektu bylo půjčování knih na netradičních místech a přiblížení knihovny svým čtenářům. Šmidingerova knihovna je velmi aktivní knihovnou a zapojila se do mnoha jiných projektů na podporu čtení. Příkladem jsou Kniha do vlaku nebo MINI knihovna [Šmidingerova knihovna Strakonice, 2014].

3.3.5 Kniha do vlaku

Obrázek 11: Kniha do vlaku na Ostravském hlavním nádraží, zdroj: <http://www.svkos.cz/>

Tento projekt zaměřený na cestování cílí na mnohé cestující, pro které je kniha nedílnou součástí jejich putování vlakem. Projekt vznikl zejména proto, že v mnoha městech České republiky jsou knihovny od nádražních budov vzdáleny. Proto přišli v Městské knihovně v Mikulově na základě podnětu Národní knihovny České republiky s nekomerčním projektem „Kniha do vlaku“, na kterém spolupracovali s Českými drahami. Jeho prioritním cílem bylo rozšíření čtenářství. Poprvé byla tato služba otestována na nádraží v Mikulově v roce 2014. Toto testování mělo během půl roku zjistit, zda se služba osvědčí a lidé ji budou využívat. Výsledkem tohoto testování bylo zjištění, že lidé mají o tuto službu zájem a je vhodné uvažovat o rozšíření do dalších měst ve spolupráci s místními knihovnami. Při instalaci těchto knihoven do veřejných prostor se muselo počítat také s některými úskalími, jako je vandalismus, odcizení knih (např. kvůli sběru papíru), nevracení knih zpět, nebo nezájem cestujících o knihy. Dále bylo nutné najít vhodné prostorové umístění a důležitá byla také časová koordinace projektu. Naopak pozitiva tohoto projektu byla také značná, patří mezi ně například rozšíření služeb Českých drah, nová služba pro veřejnost, popularizace knih a čtení a časová variabilita, díky které čtenář nemusí být závislý na otevírací době. Největší výhodou je však to, že si čtenář knihu vybere během čekání na spoj a nemusí nikam jít jinam docházet [Kniha do vlaku, 2014].

Tento projekt je dnes velice úspěšný a rozšířil se do mnoha desítek českých měst. V současnosti jsou to tato města: Brodek u Přerova, Čáslav, České Budějovice, Františkovy Lázně, Havlíčkův Brod, Chlumeck nad Cidlinou, Jince u Příbrami, Kralupy nad Vltavou, Krnov, Kutná Hora, Letovice, Litvínov, Mikulov, Most, Nové Město na Moravě, Nymburk, Ostrava (ukázka na obrázku č.11), Pečky, Pelhřimov, Praha-Dejvice, Přerov, Příbram, Roztoky, Semily, Slaný, Strakonice, Tábor, Třebíč, Ústí nad Labem, Ústí nad Orlicí, Valašské Meziříčí, Veselí nad Moravou, Volice, Znojmo, Žatec, Žďár nad Sázavou a mnoho dalších měst se v současnosti k projektu připojuje.

Princip projektu spočívá v tom, že si čtenář/cestující půjčí jakoukoliv knihu z regálu na nádraží a může ji buď vyměnit za jinou, nebo vrátit. Velmi praktické na tom je, že knihu může vrátit i v jiném městě, kde tato služba funguje. To je možné díky tomu, že se projekt Kniha do vlaku velmi rozšířil a získal pozitivní ohlasy u veřejnosti. Umístění knihoven vypadá převážně tak, že se jedná o dřevěný nebo železný regál, který je při zahájení provozu naplněn vyřazenými knihami té knihovny, která polici do prostor nádražní haly umístila. Poté si už může knihy vyměňovat kdokoliv. Provozující knihovna pouze dohlíží na celkový provoz, popřípadě na doplňování knih. Police jsou v halách nádražních budov označeny

jasným popisem, aby bylo zřejmé, o jakou službu se jedná. Dále je zde vystaven i půjčovný řád. Používání této služby je možné během otvírací doby budovy. Zpětnou vazbu o tom, že je tento projekt oblíbený, se knihovny dozvídají i z ohlasu na sociálních sítích. Některé knihovny do knih, které umístily do nádražní haly, nalepily i své vlastní samolepky, aby bylo jasné, odkud kniha pochází. Za pronájem prostoru v nádražních halách si České dráhy účtují poplatek zhruba 600Kč za rok, přičemž prostor vyhrazený pro knihovnu obvykle nemá více než 0,5 m². V letošním roce byla do projektu Kniha do vlaku přidána i putovní kniha. Jedná se o prázdnou knihu, kterou si lze vzít z knihovny a během cesty do ní zapsat zážitek z cest. Cílem je, aby se kniha popsala příběhy z cest a vrátila se zpátky do polic na nádražích [Müllerová, 2015, s. 14-15].

Za tento projekt získala Městská knihovna Mikulov ocenění od ministra kultury v soutěži Knihovna roku 2015 v kategorii Významný počín v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb [Knihovna roku 2015, 2015].

3.3.6 Čtení v tramvaji

Obrázek 12: Upravená brněnská tramvaj, zdroj: <http://www.kjm.cz/>

Knihovna Jiřího Mahena v Brně zapojila do své kampaně na podporu čtení dopravní prostředek, a to konkrétně tramvaj, která je vidět na obrázku č.12. Za podpory Dopravního podniku města Brna byl vytvořen projekt Knihovna v tramvaji – Tramvaj do knihovny. Samotná tramvaj je přetvořena tak, aby upoutala již na první pohled a odlišila se od klasických tramvají v Brně. Nátěr tramvaje je tedy poset letícími písmeny, a především je na něm vyobrazeno 100 titulů, které nejsou náhodné, ale byly vybrány z nejpůjčovanějších knih v brněnské Mahenově knihovně. Vnitřní vybavení a výzdoba tramvaje má za cíl cestující navnadit na čtení a popřípadě na návštěvu samotné knihovny. Součástí vybavení jsou pravidelně aktualizované tipy na knihy, jejich úryvky a také osobní doporučení knihovníků.

V tramvaji jsou také QR kódy, které odkazují na volné e-knihy na internetu a také na on-line a mobilní katalog Knihovny Jiřího Mahena. Kromě takto nabízených elektronických knih jsou v tramvaji umístěné drátěné kapsy na knihy, kde si cestující knihu může vzít a přečíst nebo si ji půjčit domů, ale také zde může darovat dalšímu cestujícímu knihu jinou. Mimo tyto kapsy na knihy se v tramvaji nachází také box na knihy, kam cestující může darovat knihy, které již nechce, a tak jim dát druhou šanci na přečtení.

Mimo klasického každodenního provozu tramvaje se během roku v samotné tramvaji uskutečňují nejrůznější čtenářské akce a kampaně. V této tramvaji je například možné potkat také speciálního revizora, který odměňuje ty cestující, jež si při jízdě v tramvaji čtou knihu. Akce Knižní revizor se zúčastnilo deset dobrovolníků z řad studentů Vyšší odborné školy knihovnické v Brně. V tramvaji se také mimo jiné konalo setkání představitelů partnerských měst Brna a Stuttgartu, kdy byl v odstavené tramvaji připraven kulturní a zábavní program, který zval k prohlídce tramvaje kolemjdoucí návštěvníky [Vališová, 2014].

Čtenářská tramvaj byla uvedena do provozu v březnu 2013. Od té doby je plně funkční a zpříjemňuje obyvatelům i turistům v Brně cestu městskou hromadnou dopravou. Tramvaj se tak těší velké oblibě a publicitě ve městě [Knihovna Jiřího Mahena v Brně, 2014].

O tom, že se projekt Knihovna v tramvaji – Tramvaj do knihovny stal úspěšným a zviditelnil se i v zahraničí, svědčí cena, kterou tento projekt získal. Touto cenou je výhra v mezinárodní marketingové soutěži IFLA International Marketing Award, které se účastní více než 30 zemí světa se svými marketingovými projekty zaměřenými na podporu knihovnictví a informačních služeb [Mercier, 2014].

3.3.7 Bibliobus

Bibliobus neboli pojízdná knihovna je podle TDKIV definována takto: Veřejná knihovna, popř. oddělení knihovny, která užívá speciálně upravený a vybavený dopravní prostředek na dopravu dokumentů k uživatelům v místech, kde není zřízena stálá knihovna, např. v odlehlých lokalitách a na sídlištích velkoměst [Sodomková, 2003].

Bibliobusy jsou upravená vozidla, která se řídí řádem zastřešující knihovny, která také poskytuje informace o jízdních řádech svých bibliobusů. Fond těchto mobilních knihoven je vybrán z fondu knihovny, přičemž je pravidelně obměňován. Funkcí bibliobusů je poskytovat základní knihovnické a informační služby na odborné úrovni, a to především v místech, která

jsou vzdálená od kamenných budov knihoven, a pro lidi, kteří mají ztíženou možnost dopravit se do samotných knihoven [Pojízdna knihovna, nedatováno].

Historie těchto pojízdných knihoven sahá až do 19. století, a to převážně ve Velké Británii, Spojených státech amerických nebo Finsku. Ve Finsku měly mobilní knihovny v minulém století zásadní vliv, a to zejména z důvodu řídkého osídlení tak velké země, kde byly malé venkovské vesnice i několik desítek kilometrů vzdálené od měst. Proto byly mobilní knihovny nejlepší volbou [Černý, 2010 s. 36]. V této době byly pojízdné knihovny často kočáry tažené koňmi. Na našem území se poprvé pojízdné knihovny objevily až v roce 1939. První pojízdna knihovna v Československu byla zprovozněna v Praze městskou knihovnou, která tento bibliobus dostala darem od Pražské městské pojišťovny. Tato knihovna jezdila pravidelně na 14 stanic v okrajových částech Prahy. Na úkor toho však bylo zrušeno pět malých poboček městské knihovny. V průběhu války byl bibliobus zabaven německou armádou a používán k válečným účelům. K obnovení pojízdných knihoven v Praze došlo v roce 1949, kdy jezdila dvě vozidla na osmnácti stanicích. Na začátku svého provozu bylo každému vozu dáno jiné uživatelské určení. Jeden měl literaturu dětskou a druhý byl pro dospělé čtenáře. Toto rozdělení se ukázalo jako nevyhovující a třetí bibliobus, který byl pořízen v roce 1968, sloužil všem bez rozdílu a nakonec takto začaly fungovat i zbylé dva vozy. Od roku 2009 tvoří pojízdné knihovny samostatné oddělení mobilních služeb, které má zázemí v areálu Hostivařských ateliérů [Pojízdna knihovna, nedatováno].

Obrázek 13: Pojízdna knihovna Oskar Městské knihovny v Praze, zdroj: <https://www.mlp.cz/>

V současné době provozuje Městská knihovna v Praze tři bibliobusy, z toho dva z nich mají pravidelný jízdní řád. Třetí a nejmenší bibliobus s názvem Oskar, který je na obrázku č.13, je využíván během nejrůznějších akcí a festivalů. Je to dodávka přestavěná na plně funkční knihovnu a nemá stálý jízdní řád. Po domluvě jezdí tato mobilní knihovna například

do škol, domů dětí a mládeže, domovů pro seniory nebo na kulturní akce, a to i s připraveným programem na míru.

Všechny tyto bibliobusy jsou vybaveny v podstatě tak, že nahrazují klasickou pobočku knihovny. Čtenáři se zde mohou registrovat, půjčit si knihy nebo se připojit k internetu. V roce 2008 byly fondy všech pražských bibliobusů převedeny do automatizovaného knihovního systému Koniáš a jsou dostupné společně se všemi ostatními tituly v on-line katalogu knihovny. Jeden bibliobus pojme zhruba tři tisíce knih. Má stálou posádku řidiče a knihovníka, kdy tyto role často zastává jedna osoba. Jelikož jsou prostory v bibliobusech malé, tak je knihovník se čtenářem v mnohem větším kontaktu než v klasické pobočce, kde se čtenář s knihovníkem dostává do kontaktu minimálně [Pojízdná knihovna].

Bibliobusy fungují nejen v Praze, ale pojízdná knihovna funguje také v Plzni, a to od roku 1996. I tento speciálně upravený autobus nahrazuje klasickou pobočku knihovny v Plzni. Tato mobilní knihovna čítá přes jedenáct tisíc svazků, audioknih a periodik. Autobus zajíždí na místa, kde nejsou přítomny pobočky Městské knihovny v Plzni [Naše knihovny, 2016].

V současné době se mnoho českých veřejných knihoven zapojilo alespoň do některého z výše zmiňovaných projektů, jako jsou Knihobudky, knihovny na plovárnách nebo Kniha do vlaku. Některé z nich, jako je například Městská knihovna Tábor, jsou zapojeny do všech tří zmiňovaných projektů. Tyto projekty dávají knihovnám možnost se prezentovat a ukázat se ve veřejném prostoru svého města. Knihovny tak ukazují, že jsou aktivní a kreativní instituce.

4 Závěr

V této práci jsem se snažila popsat kulturní a kreativní průmysl, jejich význam pro ekonomiku země a také to, kam do těchto průmyslů spadají knihovny. Veřejné knihovny jsou ve společnosti pevně zakotvené organizace, které mohou mít velký vliv na kulturní dění v místě svého působení. V práci jsou zmiňovány příklady dobře fungujících knihoven, které by se daly považovat za vzorové pro ostatní, co se týče jejich dalších aktivit v kulturních a kreativních oblastech. Inspirace mnohdy přichází ze zahraničí. Takovým příkladem jsou dánské knihovny. Z českého prostředí je to Knihovna Třinec, ale není to zdaleka jediná. Mnoho knihoven se snaží být dobře fungujícími kreativními a kulturními institucemi. Veřejné knihovny jsou neziskové organizace, které rozvíjí dění ve městě a mnohdy jako jediná instituce v daném místě nabízí některé služby a kulturní činnost, a to pro všechny věkové kategorie. Pořádají akce, výstavy, přednášky, kurzy a mnoho dalšího. Často jsou nezbytnou součástí dění ve městě tím, že poskytují více nad rámec svých služeb, a stávají se tak místem setkávání, tvoření a podnikání, ve kterém chtějí místní obyvatelé trávit co nejvíce času.

V rámci kulturních a kreativních průmyslů probíhá v České republice již několik let mapování. Text zmiňuje města Zlín, Pardubice, Brno, Plzeň, Uherské Hradiště a Olomouc, která jako první nechala zmapovat kulturní a kreativní průmysly ve svém městě a okolí. Tyto mapovací dokumenty jsou následně vhodným příkladem pro ostatní města nebo kraje, aby si také mohly správně zmapovat kulturní a kreativní průmysly ve svých oblastech.

Praktická část práce se zabývá kreativním přístupem v poskytování knihovnických a informačních služeb a působením knihoven ve veřejném prostoru. Pro tuto část bylo vybráno několik způsobů prezentací knihoven, které jsou v současné době velmi aktuální. Knihovny se snaží přilákat nové čtenáře a uživatele. Pro to, aby se jim co nejvíce přiblížily, se snaží propagovat na veřejných místech a tato místa svými projekty a nápady zvelebovat. Projekty fungující napříč celou Českou republikou jsou Kniha do vlaku a nejrůznější podoby knihobudek, které propagují čtení a dávají šanci mnohdy již vyřazeným knihám z knižních fondů knihoven. Zejména tyto malé knihovnické budky, které mají kořeny v americkém projektu Little Free Library, se dnes těší velké oblibě. Takové budky zřizují nejen knihovny, ale i města, obce či soukromé osoby. Příkladem je také projekt Knihovna v tramvaji – Tramvaj do knihovny, který realizovala Knihovna Jiřího Mahena v Brně a u něhož se jedná o upravenou pojízdnou tramvaj, která má za cíl lákat cestující do knihovny a inspirovat je ke čtení. V neposlední řadě jsou to také mobilní knihovny neboli bibliobusy, které má například

Městská knihovna v Praze nebo v Plzni. Tyto mobilní knihovny jsou většinou přestavěné z dodávek nebo autobusů a poskytují knihovnické a informační služby lidem tam, kde nemají přístup ke klasickým veřejným knihovnám.

5 Seznam použité literatury

ADAMCOVÁ, Marie, a kol., 2014. Studie: *Mapování kulturních a kreativních odvětví v Brně: Kvantitativní a kvalitativní výzkum* [online]. Brno. [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: http://kb.creos.cz/data/editor/File/mapovani_kko_brno_2014_final_med.pdf.

BEDNÁŘ, Pavel, a kol., 2016. *Metodika mapování kulturních a kreativních průmyslů na lokální a regionální úrovni ČR* [online]. Praha: Institut umění - Divadelní ústav. [cit. 2016-06-22]. ISBN 978-80-7008-372-7. Dostupné z: http://www.idu.cz/media/document/metodika-mapovani-kkp_institutumeni_2016.pdf.

Brno kulturní [online]. Brno, 2012 [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: <http://www.brnokulturni.cz/>.

CIKÁNEK, Martin., 2013. *Kreativní průmysly: příležitost pro novou ekonomiku II*. Nové, rozš. A rev. vyd. V Praze: Institut umění, 165 s. ISBN 978-80-7008-274-4.

ČESKO, 2001. Zákon č. 257 ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In: Sběrka zákonů České republiky. 2001, částka 98, s. 5683-5688. ISSN 1211-1244. Úplné znění zákona se zapracováním všech novel přijatých do dubna 2012 dostupné z: http://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/knihovni-zakon-257-2001-sb.-a-navazne-provadedci-prepisy/Zakon257.htm.

ČESKO. MINISTERSTVO KULTURY., 2011. *Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 - 2015 včetně internetizace knihoven* [online]. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 35 s. Dostupný z: https://www.mkcr.cz/assets/literatura-a-knihovny/Koncepce_rozvoje_knihoven_2011-2015.pdf.

ČESKO. MINISTERSTVO KULTURY., 2015. *Státní kulturní politiky na léta 2015-2020 (s výhledem na rok 2025)* [online]. Ministerstvo kultury ČR, [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html>.

ČERNÝ, Jan., 2010. Návrh optimalizace sítě knihoven v ČR podle finského modelu veřejného knihovnictví. Praha, 159 s., 14 s. příl. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví 2010. Konzultant rigorózní práce Stanley Kalkus, Ph. D.

DEPO 2015 [online]. Plzeň, 2015 [cit. 2016-06-20]. Dostupné z: <http://www.depo2015.cz/>.

EVROPSKÁ KOMISE. *ZELENÁ KNIHA – Uvolnění potenciálu kulturních a tvůrčích odvětví*. [online]. Brusel: Evropská komise, 2010 [cit. 2016-07-15]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/assets/evropska-unie/dokumenty-rady-evropy/ZELENA-KNIHA---Uvolneni-potencialu-kulturnich-a-tvurcich-odvetvi.pdf>.

GHILARDI, Lia., 2014. *Kreativní a aktivní Zlínsko* [online]. Praha: Institut umění- Divadelní ústav, [cit. 2016-06-20]. Dostupné z: http://www.idu.cz/media/document/kreativni-a-aktivni-zlinsko_lia-ghilardi.pdf

Institut umění - Divadelní ústav. [online]. Praha: Institut umění - Divadelní ústav, 2016 [cit. 2016-06-20]. Dostupné z: <http://www.idu.cz/cs/>.

KAVANOVÁ, Lucie., 2012. POULIČNÍ KNIHOVNA 1.0. In: Respekt [online]. [cit. 2016-07-20]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/za-plotem/poulicni-knihovna-1-0>.

KEA, European Affairs (2006): *The Economy of Culture in Europe, study prepared for the European Commission (Directorate-General for Education and Culture)*, 2006. Brusel: KEA, European Affairs Dostupné on-line: http://ec.europa.eu/culture/library/studies/cultural-economy_en.pdf.

KLOUDOVÁ, Jitka a kol., 2010. *Kreativní ekonomika: [trendy, výzvy, příležitosti]*. 1. vyd. Praha: Grada, 218 s. Expert. ISBN 978-80-247-3608-2.

SALAJKOVÁ, Ilona., 2016. Kniha do vlaku – Projekt Městské knihovny Mikulov a ČD. In: *Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky* [online]. Česká republika: Svaz knihovníků a informačních pracovníků, [cit. 2016-07-26]. Dostupné z: <http://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/propagace-cetby-a-knihoven/kniha-do-vlaku-projekt-mestske-knihovny-mikulov-a-cd-1>.

Knihobudka [online]. 2013 [cit. 2016-07-04]. Dostupné z: <http://www.knihobudka.cz/>.

Knihovna roku. In: *Městská knihovna Mikulov* [online]. Mikulov: Městská knihovna Mikulov, 2015 [cit. 2016-07-12]. Dostupné z: <http://www.mikulov.knihovna.cz/news/knihovna-roku-2015/>.

Knihovna Třinec. In: *Hatefree* [online]. 2014 [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: <http://www.hatefree.cz/mapa/knihovna-trinec>.

Knihovny v létě vyrazí za svými čtenáři na koupaliště. *Česká televize* [online]. 2016 [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/1025266-knihovny-v-lete-vyrazi-za-svyymi-ctenari-na-koupaliste>.

KRAUS, Marcel a Eva ŽÁKOVÁ., 2014. *Kulturní a kreativní průmysly ve vybraných zemích Evropské unie: vymezení, ekonomický přínos, strategická podpora* [online]. V Praze: Institut umění - Divadelní ústav, [cit. 2016-05-22]. ISBN 978-80-7008-324-6. Dostupné z: <http://www.idu.cz/media/document/kultuni-a-kreativni-prumysly-ve-vybranych-zemich-evropske-unie.pdf>.

Kreativní Česko: platforma pro kulturu a kreativitu [online]. Praha: Kreativní česko, 2016 [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: <http://www.kreativnicesko.cz/>.

Little Free Library [online]. 2009 [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: <https://littlefreelibrary.org/>.

LONSKÁ, Pavlína., 2014. Dánský modelový program pro veřejné knihovny. *Ikaros* [online]. ročník 18, číslo 3 [cit. 2016-07-10]. urn:nbn:cz:ik-14205. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://ikaros.cz/node/14205>.

Makerspaces: What Are They? In: *Libraries and maker culture: a resource guide* [online]. Nedatováno [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: <http://library-maker-culture.weebly.com/what-are-they.html>.

Mapování potřeb - knihovny [online]. Praha: Institut umění - Divadelní ústav, 2014 [cit. 2016-07-10], dostupné z: <http://www.idu.cz/media/document/knihovnictvi.pdf>.

MERCIER, Silvěre., 2014. 12th Annual IFLA International Marketing Award Winners Announced. In: *IFLA* [online]. [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: <http://www.ifla.org/node/8562>.

MINI knihovna [online]. 2014 [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: <http://mini.knihovna.cz/index.html>.

MÜLLEROVÁ, Magdalena a Kateřina CHADIMOVÁ., 2015. *Střed zájmu: PUBLIKUM 2015: Tucet inspirativních příkladů práce s publikem v kultuře 2015* [online]. Institut umění - Divadelní ústav. [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: http://www.programculture.cz/media/document/publikace_publicum_ii_fin.pdf.

NA COLOURS BUDEME OPĚT BÁSNIT!. In: *Colours of Ostrava* [online]. Ostrava, 2016 [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: <http://2015.colours.cz/novinky/basnicka-scena-na-letosnich-colours-of-ostava/>.

Naše knihovny. In: *Knihovna města Plzeň* [online]. Plzeň, 2016 [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: http://www.knihovna.plzen.eu/prehled_knih.php#bus.

NÁVRAT, Petr a Markéta DUBOVÁ., 2014. *Kulturní a kreativní průmysly Pardubic* [online]. Praha: institut umění - Divadelní ústav. [cit. 2016-07-10]. ISBN 978-80-7008-336-9. Dostupné on-line z: http://www.idu.cz/media/document/kkpp_2015_fin_c.pdf.

NÁVRAT, Petr a Markéta DUBOVÁ., 2015. *Kulturní a kreativní průmysly Plzně* [online]. Praha: Divadelní ústav - Institut umění. [cit. 2016-07-10]. ISBN 978-80-7008-336-9. Dostupné on-line z: <http://www.idu.cz/media/document/plzen-final3.pdf>.

NĚMEC, Michal., 2013. *Význam kulturních a kreativních průmyslů v Evropské unii, České republice a hl. m. Praze* [online]. Praha: Útvar rozvoje hl. m. Prahy, Odbor strategické koncepce. Dostupné z: http://www.iprpraha.cz/uploads/assets/soubory/data/strategicky_plan/Analyzy/kulturni-a-kreativni-prumysly-mn_unor2013.pdf.

Plzeň 2015: Evropské hlavní město kultury [online]. Plzeň, 2015 [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: <http://www.plzen2015.cz/uvod>.

Pojízdná knihovna. *Městská knihovna v Praze* [online]. Praha, nedatováno [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: <https://www.mlp.cz/cz/kontakty/pobocky/pojizdna-knihovna/?knihovna>.

Projects for Public Spaces. What is Placemaking?. In: *Projects for Public Spaces* [online]. New York: Projects for Public Spaces, [2015] [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: http://www.pps.org/reference/what_is_placemaking/.

PROKOPOVÁ, Ludmila., 2011. *Knihovna a kreativní průmysl* [online]. Brno [cit. 2016-07-26]. Dostupné z: <http://www.culturenet.cz/aktuality/ludmila-prorokova-knihovna-a-kreativni-prumysl-2011-diplomova-prace/n:13162/>.

Služby. In: *Městská knihovna Tábor* [online]. Tábor, 2015 [cit. 2016-07-20]. Dostupné z: <http://www.knihovnatabor.cz/sluzby>.

SODOMKOVÁ, Jana. Pojízdna knihovna. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003 [cit. 2016-07-10].

Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002009&local_base=KTD.

STEJSKAL, Jaromír, a kol., 2015. *Mapování tradičních řemesel v regionu Uherské Hradiště: V kontextu kulturních a kreativních průmyslů* [online]. Praha: Institut umění - Divadelní ústav. [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: http://www.idu.cz/media/document/vyzkum_uh_final.pdf.

ŠEDÁ, Marie., 2013. Knihovny a stakeholders. *Duha* [online]. ročník 27, č. 3 [cit. 2016-07-10]. Dostupné z WWW: <http://duha.mzk.cz/clanky/knihovny-stakeholders>. ISSN 1804-4255.

Šmidingerova knihovna Strakonice [online]. Strakonice: Šmidingerova knihovna, 2014 [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: <http://www.knih-st.cz/>.

the "Book Forest". In: BAUFACHFRAU Berlin e.V. [online]. Berlin, 2006 [cit. 2016-07-20]. Dostupné z: <http://www.baufachfrau-berlin.de/en/stadtraeume/stadtmoebel/buecherwald/>.

The Library as a Performative Space. In: *MODEL PROGRAMME FOR PUBLIC LIBRARIES* [online]. Dánsko, Copenhagen: Danish Agency for Culture, [2013], last mod. 08. Jun 2016. [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: <http://modelprogrammer.slks.dk/en/challenges/zones-and-spaces/the-library-as-a-performative-space/>.

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNICKÁ RADA ČR., 2016. *Návrh koncepce rozvoje knihoven na léta 2016 – 2020 s výhledem do roku 2025* [online]. [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: <http://www.ukr.knihovna.cz/priprava-koncepce-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2016-2020/>.

VALIŠOVÁ, Edita., 2014. S čtenářskou tramvají jsme udělali díru do světa. *Inflow* [online]. [cit. 2016-07-10]. ISSN 1802–9736. Dostupné z: <http://www.inflow.cz/s-ctenarskou-tramvaji-jsme-udelali-diru-do-sveta>.

Ve čtenářské tramvaji naleznete opravdové knihy [online]. Brno, 2014 [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: http://kjm.data.quonia.cz/TZ_KJM_Knihy_v_tramvaji.pdf.

ŽÁKOVÁ, Eva a kol., 2011. *Kulturní a kreativní průmysly v České republice* [online]. Praha: Institut umění - Divadelní ústav. [cit. 2016-07-10]. ISBN 978-80-7008-009-2. Dostupné z: <http://new.institutumeni.cz/media/document/uvod.pdf>.

ŽÁKOVÁ, Eva., 2014. *Mapování potřeb v oblasti kulturních a kreativních průmyslů* [online]. Praha: Institut umění - Divadelní ústav. [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: http://www.idu.cz/media/document/mapovani-potreb-dle-oboru_idu_leden-2014_souhrn.pdf.

ŽÁKOVÁ, Eva, a kol., 2015. *Mapování kulturních a kreativních průmyslů v ČR: I. svazek* [online]. Praha: Institut umění - Divadelní ústav. [cit. 2016-07-10]. ISBN 978-80-7008-332-1. Dostupné z: http://www.idu.cz/media/document/mapovani_final2.pdf.

ŽÁKOVÁ, Eva, a kol., 2015. *Mapování kulturních a kreativních průmyslů v ČR - II. svazek - Stav, potřeby a trendy* [online]. Praha: Institut umění - Divadelní ústav. [cit. 2016-07-10]. ISBN 978-80-7008-354-3. Dostupné z: http://www.idu.cz/media/document/mapovani-kkp-svazekii_final.pdf.

ŽÁKOVÁ, Eva., 2016. *Mapování kulturních a kreativních průmyslů v ČR*. In: *Institut umění - Divadelní ústav* [online]. Praha: Institut umění - Divadelní ústav. [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: <http://www.idu.cz/cs/mapovani-kulturnich-a-kreativnich-prumyslu-v-cr>.

6 Seznam obrázků

Obrázek 1: Návrh vymezení KKP v České republice

Obrázek 2: První Little Free Library budka

Obrázek 3: Pouliční knihovna na Praze 6

Obrázek 4: Pouliční knihovna v Berlíně

Obrázek 5: Logo projektu MINI knihovna.cz

Obrázek 6: Příklad malé pouliční knihovničky

Obrázek 7: Pouliční knihovna v Táboře

Obrázek 8: První instalovaná Knihobudka v IKEM

Obrázek 9: Knihovna na koupališti v Kroměříži

Obrázek 10: Knihovna na cestách ve Strakoncích

Obrázek 11: Knihovna do vlaku na Ostravském hlavním nádraží

Obrázek 12: Upravená Brněnská tramvaj

Obrázek 13: Pojízdňá knihovna Oskar Městské knihovny v Praze